

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

DIPLOMSKA NALOGA

JASNA MAČEK

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FKULTETA
Študijski program: Predšolska vzgoja

**PRIPOVEDOVANJE IN
PRAVLJIČNE URE
V SPLOŠNIH KNJIŽNJICAH**
DIPLOMSKA NALOGA

Mentorica: DR. MILENA MILEVA BLAŽIĆ Kandidatka: JASNA MAČEK

LJUBLJANA, JUNIJ 2011

POVZETEK

Diplomsko delo se v prvem, teoretičnem delu nanaša na pripovedovanje. Najprej je opredeljena definicija pripovedovanja, poudarjene so njegove prednosti in pomanjkljivosti. Sledi zgodovinski oris pripovedovanja in njegov razvoj skozi leta, od kultur, ki še niso poznale pisave, do današnjega časa. Kasneje se razčleni na določene dejavnike. To so izbira besedila, izbira besedila glede na razvojno stopnjo poslušalcev, učinkovitost in način pripovedovanja. Opisani so tudi dejavniki pripovedovanja, kot so pripovedovalec, glas in ritem, prostor, slikovitost pripovedovanja, poslušalec. Sledijo bolj konkretni napotki, kako se pripraviti na pripovedovanje. Opisana sta pripovedovanje ob ilustracijah in pripovedovanje z lutko. V teoretičnem delu izvemo tudi, kakšen je pomen pravljčnih ur, komu so namenjene in kakšna naj bi bila njihova izvedba. V drugem, empiričnem delu se diplomska naloga usmeri na pravljčne ure, katerih teoretična vsebina je podlaga za raziskavo. Predstavljena je raziskava, ki je vključevala petinštirideset splošnih knjižnic, v katerih izvajajo pravljčne ure. Podatki so bili zbrani s pomočjo anketnega vprašalnika. Rezultati kažejo na to, da pravljčne ure niso primerno zasnovane glede na stopnjo razvoja otrok, ki se jih udeležujejo. Prav tako kažejo na vprašljiv cilj, ki si ga zastavijo izvajalci, saj pri izvedbi časovno več časa namenijo drugim ustvarjalnim delavnicam kot posredovanju zgodbe.

KLJUČNE BESEDE:

pripovedovanje, posredovanje zgodbe, pravljčne ure, splošne knjižnice

SUMMARY

Theoretical part of the thesis is about narration or storytelling. First, it defines what exactly storytelling is, highlights its advantages and disadvantages, describes some of its history and its development over the years, from cultures that did not know the writing till nowadays. Further on, the thesis describes dissection of storytelling to specific factors which it contains, such as selection of the text, choosing stories based on age of the listeners, effectiveness and manner of narration as well as the narrator, his or her voice, the rhythm, the place where narration takes place, vividness of narration and the listener. These are followed by more specified guidelines how to prepare oneself for storytelling. Described are also two ways of storytelling, telling accompanied by showing illustrations and storytelling by a puppet. In the second, empirical part, the study focuses on the fairytales storytelling, the contents of which are the basis for research. So, in the theoretical part, we learn to know what the significance of fairytales hours are, who they are intended to, and what their implementation should be like. And the empirical part presents the study that included forty-five public libraries in which fairytale hours are held. Data were collected by means of survey questionnaire. The results show that the storytelling hours are not created appropriately to suit the age of the children who attend them. They also point to a questionable goal, set up by the performers who devote more time to other creative workshops than to conveying the story.

KEY WORDS:

storytelling, conveying the story, fairytale hours, public libraries

Kazalo

UVOD.....	1
1 PRIPOVEDOVANJE	3
1.1 PREDNOSTI PRIPOVEDOVANJA.....	3
1.2 POMANJKLJIVOSTI PRIPOVEDOVANJA.....	5
2 ZGODOVINA PRIPOVEDOVANJA.....	5
3 IZBIRA PRIPOVEDI/BESEDILA.....	8
3.1 IZBIRA BESEDILA GLEDE NA OTROKOVO RAZVOJNO STOPNJO	11
4 UČINKOVITOST PRIPOVEDOVANJA.....	12
5 NAMEN PRIPOVEDOVANJA	13
6 NAČIN PRIPOVEDOVANJA	14
7 DEJAVNIKI PRIPOVEDOVANJA.....	15
7.1 PRIPOVEDOVALEC	16
7.2 GLAS IN RITEM	17
7.3 PROSTOR	18
7.4 SLIKOVITOST PRIPOVEDOVANJA.....	19
7.5 POSLUŠALCI.....	19
8 PRIPRAVA NA PRIPOVEDOVANJE.....	20
9 PRIPOVEDOVANJE OB ILUSTRACIJAH	22
10 PRIPOVEDOVANJE Z LUTKO	23
11 PRAVLJIČNE URE	23
11.1 POMEN PRAVLJIČNIH UR.....	23
11.2 CILNA SKUPINA PRAVLJIČNIH UR	24
11.3 IZVEDBE PRAVLJIČNIH UR.....	25
12 EMPIRIČNI DEL	27
12.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA.....	27
12.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	27
12.3 HIPOTEZE	28
12.4 OSNOVNA RAZISKOVALNA METODA	28
12.5 OPIS VZORCA	28
12.6 OPIS POSTOPKA ZBIRANJA PODATKOV.....	28
12.7 OPIS INSTRUMENTA.....	29
12.8 POSTOPKI OBDELAVE PODATKOV.....	29
12.9 REZULTATI IN INTERPRETACIJA	30
12.9.1 REFLEKSIJA REZULTATOV	40
ZAKLJUČEK	42

UVOD

Pripovedovanje človeka spremlja že tisočletja. Njegov izvor je v ustnih kulturah, tj. kulturah, ki še niso poznale pisave in so se zato vsa sporočila prenašala le s pripovedovanjem. Takrat je imelo pripovedovanje popolnoma drugačno vlogo kot sedaj. Njegov namen je bila zabava, preganjanje dolgčasa, lahko pa je imelo tudi praktičen namen izobraževanja, poučevanja zgodovine in religije, vzgajanja moralnih in etičnih načel. Pripovedovanje je eden izmed načinov posredovanja zgodbe. Avtorji, kot so slovenska pisateljica, pesnica in pravljíčarka Anja Štefan, pevka, pravljíčarka in zbirateljica Ljoba Jenče, pisateljica in profesorica pripovedovanja Alison Davies, ameriški otroški psiholog in pisatelj Bruno Bettelheim, pravijo, da je pripovedovanje več kot le to. Ena izmed glavnih prednosti pripovedovanja je, da dopušča več prilagodljivosti, saj ni omejeno s stranjo. Zgodbo lahko prilagodimo in jo naredimo bolj smiselno za nas in poslušalce. Največjo prednost pripovedovanja vidim v tem, da omogoča spremljanje odziva občinstva in s tem prilagajanje njenemu odzivu.

Kljub temu da smo, kot pravi profesionalna pripovedovalka Alison Davies, pripovedovalci vsak dan, menim, da lahko pripovedovanje razvijemo in mu damo večji pomen. Priprava na pripovedovanje se začne že pri izbiri zgodbe. Avtorji so enotnega mnenja, da moramo pripovedovati le pravljíce, ki so nam všeč. To pa ni edini kriterij. Pozorni moramo biti na to, katera besedila so zapisana za branje in katera za pripovedovanje. Anja Štefan pravi, da so za pripovedovanje najprimernejše ljudske pripovedi. Te so bile namreč že v zgodovini povezane s pripovedovanjem. Ljudske pripovedi priporoča tudi slovenska literarna zgodovinarica Marjana Kobe, ki poudari, da so umetne in moderne pravljíce zahtevnejše in vsebujejo več dejavnikov, ki bi lahko zmotili tok pripovedi. Pomemben dejavnik pri izbiri zgodbe je tudi starost otrok. Zgodbo si moramo zapomniti. Kako se bomo tega lotili, je odvisno od nas samih. Besedilo se lahko naučimo celo, od stavka do stavka, lahko si ustvarimo slikovne podobe kot zemljevid zgodbe ali si napišemo nekaj ključnih besed.

Avtorica Alison Davies izmed teh tehnik odsvetuje učenje besede za besedo, saj to preide v recitiranje zgodbe, poleg tega pa ne omogoča sodelovanja in prilagajanja občinstvu. Pri samem pripovedovanju moramo biti pozorni na svojo držo in na to, da se počutimo prijetno. Paziti moramo na glas in ritem pripovedi, na slikovitost pripovedovanja, zanemariti pa ne smemo niti prostora, v katerem pripovedujemo. Eden izmed najpomembnejših dejavnikov pripovedovanja so poslušalci. Pripovedujemo lahko tudi ob ilustracijah in z lutko.

Pripovedovanje nam je največkrat dostopno v splošnih knjižnicah pod aktivnostjo, ki jo najpogosteje poimenujejo pravljica ura. Potek pravljicnih ur in njihov namen je opisala Marjana Kobe v knjigi z naslovom Ura pravljic (1972). To je osnova za empirični del, v katerem sem preko anketnega vprašalnika raziskala potek pravljicnih ur v petinštiridesetih splošnih knjižnicah po Sloveniji.

1 PRIPOVEDOVANJE

Pripovedovanje je umetniški poklic, ki za sredstvo sporočanja uporablja predvsem govor (Jenče 2006: 232). Poznamo veliko različnih definicij in možnosti pripovedovanja, ker je to umetniška zvrst, ki jo težko definiramo. Je namreč prilagodljiva, njeni parametri so vedno drugačni. Pripovedovanje je način, ko napisanim besedam vdihnemo življenje (Davies 2007: 4–5).

Pripovedovanje v današnjem času predstavlja le enega izmed mnogih načinov posredovanja zgodbe. Kljub temu pa pripovedovanje ni le golo posredovanje zgodbe, je tudi zelo prefinjena oblika komunikacije med ljudmi (Štefan 2003: 15).

1.1 PREDNOSTI PRIPOVEDOVANJA

Bruno Bettelheim pravi, da če želimo, da pravljica razvije vse svoje tolažilne in simbolične potenciale, je priporočljivo pripovedovati in ne brati. Pravi, da je pripovedovanje boljše zato, ker dopušča več prilagodljivosti. Pripovedovanje nam omogoča, da zgodbo prilagodimo in jo naredimo bolj smiselno za pripovedovalca in poslušalce. Če zgodbo otroku preberemo, je pri tem nemogoče vzpostaviti enakovreden odnos med odraslim in otrokom. Kot eno izmed največjih prednosti pripovedovanja pa vidi v tem, da neposredno posega v otrokovo nezavedno (Bettelheim 1999: 215–222).

Pripovedovalec poslušalca povabi k sodoživljanju ob pripovedovanju in ob tem dopusti, da si poslušalec sam ustvari svoj odnos do povedanega (Jenče 2006: 232). Pripovedovalec je vsak, vsak dan, če se tega zaveda ali ne. To je spretnost, ki jo lahko razvijemo in uporabimo v izobraževanju za doseganje izjemnih rezultatov. Pripovedovanje se od pisanja razlikuje v tem, da ni omejeno s stranjo, dovoljuje namreč prilagodljivost. Tako si sam prilagodiš zgodbo, spreminjaš ritem in slog. Možnost imamo, da naredimo, kar hočemo, ko hočemo. Pri pripovedovanju lahko spreminjamo glavno sporočilo zgodbe. Isto zgodbo lahko povemo večkrat, vendar bo vedno drugačna glede na to, na kaj se osredotočimo. Knjige ne omogočajo tako močne povezave s tistim, ki zgodbo bere, na pripovedovalca pa se otrok takoj naveže. Otroci imajo možnost, da raziskujejo jezik in se učijo o življenju v varnem okolju, pri navezovanju na pripovedovalca pa jih ne ovira nobena knjiga ali papir.

Bistvene prednosti pripovedovanja so, da pripovedovanje pomaga pri otrokovem razvoju sposobnosti razlage in razumevanja dogodkov, ki jih ni neposredno izkusil. Otrok spremembe doživi na osebnem nivoju in se lahko poistoveti z zgodbo. Pripovedovanje zgodb je način izmenjavanja izkušenj. Otrokom pomaga, da se vživijo v drugo osebo, je torej orodje za socialni in medsebojni razvoj. Pripovedovanje zgodb izboljša govorni razvoj, poleg tega pa pomaga pri razvoju poslušalskih spretnosti. Otrok je izpostavljen jeziku in njegovim posledicam, kar ima kasneje dober vpliv na spretnost branja in povezovanja pomena in čustev z besedami. Pripovedovanje otrokom omogoča, da odidejo v svoj domišljjski svet, vzpodbuja njihovo sanjarjenje, vse to pa pozitivno vpliva na otrokovo psihično zdravje. Pripovedovanje otroke zabava in vznemirja, kar ima pozitiven učinek na učenje. Z njim lahko razbremenimo stvari, ki se jih težko naučimo. Pripovedovanje otrokom pomaga ceniti druge kulture in lastno dediščino. Pripovedovanje pa je tudi način, kako otroka vpeljati v svet knjig in branja (Davies 2007: 3–7).

Če zgodbo beremo, smo vezani na napisane besede, med branjem bralec nima ves čas očesnega stika z občinstvom, zato ne more spremljati odzivov otrok in se jim prilagajati. Pripovedovalec zgodbe pa je svoboden (Zalokar Divjak 2002: 111). Kadar otrokom pravljice pripovedujemo, močneje posredujemo tudi lastno doživljanje zgodbe in doživljanje pravljice (Jamnik 1998: 58).

Zgodbe, ki jih pripovedujemo, imajo popolnoma drugačen učinek kot zgodbe, ki jih beremo. Nikoli niso enake, saj jih pripovedovalec ne govori na pamet, temveč besede izbira sproti, na kar vpliva njegovo lastno razpoloženje, pozornost poslušalcev ter okoliščine, v katerih pripoveduje. Glasno branje lahko poteka napol avtomatično, pripovedovanje pa zahteva popolno prisotnost in to je tisto, kar da pripovedovanju kakovost (Štefan 2003).

Pri pripovedovanju je stik med pripovedovalcem in poslušalcem najbolj tesen, stika z očmi, ki je skorajda telesni stik, ne more nadomestiti nobeno še tako dovršeno branje, zvok radia, televizija. Marjana Kobe nato primerja branje in pripovedovanje in ugotovi, da smo pri branju vezani na knjigo in medtem ko beremo, svojega občinstva ne vidimo, kar nam ne omogoča, da bi spremljali njegove odzive, posledično pa se zato odzivom ne moremo prilagoditi in nanje vplivati. Tako stik med bralcem in poslušalcem ni popoln. Pri pripovedovanju pa smo mnogo bolj svobodni, nismo vezani na knjigo, tiskane besede, stavke, odstavke in tako našega

pripovedovanja pisateljeve besede ne omejujejo. Dober pripovedovalec se zgodbe namreč ne nauči dobesedno, na pamet, ampak jo, kot pravi Marjana Kobe, »vpije vase«, in zato je pripovedovanje bolj spontano in neprisiljeno. Ta pripovedovalčeva svoboda ustvarja tudi bolj primerno vzdušje med občinstvom, ki se poveže s pripovedovalcem, in večja kot je medsebojna simpatija, tem večje je zaupanje občinstva v pripovedovalca. Ta povezanost otrokom predstavlja varnost, ki otrokom omogoča večjo moč koncentracije in pozornosti, torej boljše doživljanje pravljice. Ker pripovedovalec svoje občinstvo vidi, se lahko v trenutku prilagodi njegovim odzivom in nanj vpliva tako, kot želi sam. Pripovedovalec lahko tako zgodbo skrajša, razširi, jo prekine, razporeja poudarke in podobno (Kobe 1972: 44–47).

Glavna prednost pripovedovanja je očesni stik, ki je osnova vsake prijazne komunikacije, in ravno zaradi očesnega stika je za razvoj najbolj vzpodbudno pripovedovanje (Dolinšek Bubnič 1999: 49).

1.2 POMANJKLJIVOSTI PRIPOVEDOVANJA

Bruno Bettelheim v pripovedovanju opaza tudi nekatere slabosti. Zgodi se lahko, da starši pripovedovane zgodbe ne prilagodijo otroku, ampak se osredotočijo na njihovo lastno nezavedno doživljanje. Vendar pa dodaja, da tudi v tovrstnih situacijah ni vse izgubljeno, saj otroku s tem omogočimo, da občuti, kaj čutijo njegovi starši, in s tem spozna motive, ki jih vodijo v življenju (Bettelheim 1999: 215–222).

Pripovedovanje posega v realnost dogodkov, jih pospešuje, določene dogodke preskakuje in zaustavlja ter ne ceni aktualnosti in izvirnosti. Govor je slikovit z dolgimi stavki, z dolgimi intonacijskimi loki in počasnim tempom. Te pomanjkljivosti pripovedovanja se nanašajo na položaje, ko uporabljamo reportersko pripovedovanje (Škarič 1999: 26).

2 ZGODOVINA PRIPOVEDOVANJA

Dokaze o obstoju ljudskih pripovedk najdemo v več krajih po svetu. Nekatere so zelo stare, vse pa imajo svoj izvor v socialni potrebi. Ljudske in umetne pravljice so bile vedno odvisne od navad, ritualov in vrednot v določenem socializacijskem procesu družbenega sistema. Vedno so simbolično prevzele naravo odnosov moči znotraj obstoječe družbe, zato so močni

pokazatelji ravni civilizacije, to je osnovne kakovosti kulture in družbenega reda. Zgodnje primere zgodb ali delčkov zgodb najdemo v starih babilonskih, hititskih, sumerskih, egiptčanskih in kitajskih besedilih. Splošno prepričanje je, da je bilo pripovedovanje zgodb priljubljen vir zabave ljudem od antičnih časov do danes, le malo pa je zanesljivih informacij o tem, kdo je pripovedoval zgodbe, na kakšen način in komu jih je pripovedoval.

Posamezne kulture in družbeni razredi so razvili različne pogoje in vlogo pripovedovanja in posledično pripovedovalcem pripisovali različni družbeni status. Vemo, da se je pripovedovalo ob vseh mogočih priložnostih, praznikih in vsakdanjiku, načrtovano in spontano. Zgodbe so pripovedovala afriška ljudstva, lovci ob ognju, pripovedovali so jih v kavarnah Srednje Evrope, na sodiščih, na dvorih evropskega plemstva, v jedilnicah samostanov. Pripovedovali so jih berači in popotniki, varuške in kmetje. Zgodbe so si pripovedovali v začasnih bivališčih sezonskih delavcev, ob pogrebnih in poročnih slovesnostih, ob kmečkem ognjišču, v gostilnah in na tržnicah, na trgih in na romanjih. Tudi funkcije pripovedovanja in poslušanja zgodbe so tako različne kot priložnosti, ob katerih so se zgodbe pripovedovale.

Pripovedovanje je lahko služilo zgolj zabavi in zadovoljstvu, preganjanju dolgčasa, miselnemu pobegu neprijazni realnosti, lahko pa je imelo praktičen namen izobraževanja, poučevanja zgodovine in religije, vzgajanja moralnih in etičnih načel. Družbena vrednost zgodb je bila odvisna od njihove učinkovitosti pa tudi od družbenega statusa tistega, ki je zgodbe pripovedoval. Pripovedi, ki so jih pripovedovale ženske, so ostajale znotraj domačega ognjišča in so bile namenjene otrokom. Pripovedovalci modrih zgodb so s svojimi veščinami pridobivali in ohranjali politično moč. Ne moremo sicer trditi, da so vsi ljudje brez izjeme pripovedovali pravljice ali jih z velikim zanimanjem poslušali. Lahko pa predvidevamo, da so vse zanimale novice, lokalni dogodki, zabavne zgodbe, s katerimi so si krajšali čas.

Izvorni termin za pravljice (angl. fairytale, nem. Märchen) ima svoj izvor v Mär, »cunto« ali »conte«, kar pomeni »zgodbo o nečem, kar je vredno poslušanja, eksotično zgodbo in zgodbo, ki je za poslušalce nekaj posebnega in jo je vredno ponoviti«. Zagotovo lahko govorimo o vlogi pripovedovanja od 19. stoletja dalje, odkar obstajajo pisni dokazi. Ljudski pripovedovalci in pišoči avtorji so prirejali pravljice tako, da so odgovarjale problemom njihove dobe, različnim pogledom na svet, različnim družbenim sistemom in posameznikom. Hkrati je bila pravljica zaradi svojega »neresničnega, izmišljenega« značaja primerna forma

za izražanje »prepovedanih idej«. Formulaični začetki in konci pravljic kažejo na to, da so nosilci pravljic verjeli, da se je zgodba nekoč nekje res zgodila. Zgodba – ne nujno pripovedovana vsebina pač pa izraženo družbeno sporočilo – je resnična. Ta resnica pa je »zaščitena« s sprejeto oziroma dogovorjeno »neresnično« naravo zgodbe. Pripovedovalcu je pravljica tako omogočala izražanje idej in se je pod krinko družbeno sprejetega rituala pripovedovanja izognil cenzuri družbe (Frlic 2010).

Ljuba Jenče (2006: 244, 255) pravi: »Pravljice so si nekoč pripovedovali odrasli, danes pa živijo med otroki in mladimi, a se vračajo tudi k odraslim.« Pravljica je nastala v času človekove povezanosti z mitološkimi bitji, bogovi, rastlinami, zato v njej vedno zmaga dobro nad zlom.

Pripovedovanje se je najverjetneje začelo, ko je človek začel komunicirati in je pri tem uporabil zgodbe. Jamske slike niso nastale za zabavo, ampak so virtualne pripovedi, ki opisujejo dejanske dogodke tistega časa. Z razvojem besednjaka so se razvijale tudi zgodbe in mogoče smo zato razvili tako bogat jezik, da bi ga nagonsko uporabili za ustvarjanje zgodb, za iskanje smisla sveta in tega, kar smo. Zapisi pripovedovanja zgodb so bili najdeni v mnogih kulturah in jezikih.

Anne Pellowski (v Davies 2007: 3–4) je v svoji raziskavi prišla do ugotovitev, zakaj je pripovedovanje zgodb pomembno in kako se je razvijalo skozi zgodovino. Najprej naj bi pripovedovanje zgodb nastalo iz igrivih elementov človeške narave in zadovoljevanja potreb samo po zabavanju. Ljudje imamo domišljijo, da ustvarimo nekaj iz ničesar. Otroci to počnejo avtomatsko, kar se kaže v ustvarjanju namišljenih prijateljev in besed. Nato je pripovedovanje zapolnjevalo potrebo po razlagi stvari okoli nas, o psihičnem svetu. Pripovedovanje se je najprej razvijalo kot notranja potreba po komunikaciji in delitvi izkušenj. Nato se je uporabljalo za razlaganje nadnaravnih sil, v katere so verjeli. To je podobno kot potreba po smislu stvari, ki se dogajajo okoli nas. Pripovedovanje je nato izpolnjevalo potrebo po lepoti, pravilnosti in formi izraženega jezika in glasbe. Razvilo se je tudi zaradi potrebe po zapisovanju zgodovine.

Preden so zgodbe zapisali, so si jih pripovedovali, in pravljice so se od ust do ust razširjale po vsem svetu. Pravljice in pripovedke so bile prvotno ustvarjene za odrasle (Stanonik v Zalokar Divjak 2002).

Pripovedovanje človeka spremlja že tisočletja. Njegov izvor je v ustnih kulturah, tj. kulturah, ki pisave še niso poznale in so se zato vsa sporočila prenašala le s pripovedovanjem. Takrat je imelo pripovedovanje popolnoma drugačno vlogo kot sedaj (Štefan 2003).

Spomin in umetnost pripovedovanja sta več stoletij nadomeščala pisano besedo. S pripovedovanjem so se preoblikovale pravljice, ki so dobile značilnosti dobe in ljudi, v kateri so nastale, ter značilnosti pripovedovalca oziroma interpretatorja. Tako so se z ustnim izročilom ohranjale ljudske pravljice. Pravljice so se s pripovedovanjem prenašale iz roda v rod kot žive, neposredne priče ljudske, narodove ustvarjalnosti (Šircelj 1972: 7–9).

3 IZBIRA PRIPOVEDI/BESEDILA

Izbira pripovedi oziroma besedila ni bistvenega pomena, saj si otroci prilagodijo način obravnavanja pravljичnih elementov v skladu s svojimi čustvenimi potrebami. Pravljico si tako zapomnijo drugače, kot je sicer njena izvorna različica (Bettelheim 1999: 215–222).

Besedilo, ki si ga izberemo, nam mora biti všeč. S tem se izognemo medlemu pripovedovanju, v zgodbo pa se bolj vživimo. Pravljice izbiramo glede na letni čas, na proces, ki se odvija v naravi in vpliva na naše razpoloženje. Najbolje pripovedujemo pravljice, ki jih poznamo, in tiste, ki smo jih sami ustvarili. Pri izbiri besedila moramo poleg tematike paziti tudi način podajanja besedila. Besedila so zapisana za branje, redke pravljice so zapisane za govor (Jenče 2006: 244–245).

To, da je priporočljivo pripovedovati pravljice, ki jih imamo tudi sami radi in v nas vzbujajo pozitivna čustva, pravi tudi knjižničarka in pravljíčarka Tilka Jamnik. Izbirati moramo le kakovostne pravljice, to so tiste, ki imajo dobre ilustracije in kakovostno besedilo (Jamnik 1994: 15–16).

Za pripovedovanje so najprimernejše ljudske pravljice, ker so nastale s pripovedovanjem (Jamnik 1998: 58).

Veliko pripovedovalcev se strinja, da zgodba na nek način najde pravega pripovedovalca. Besedilo, ki ga izberemo, se mora povezati z nami, saj ga lahko le na tak način kakovostno

posredujemo. Besedila ne smemo nikoli izbrati zato, ker menimo, da posreduje ustrezno sporočilo. Če v nas ne spodbudi želje, da bi ga povedali, bomo izgubili vse prednosti pripovedovanja. Izbrati moramo zgodbo, ob kateri uživamo, saj bodo ob njej uživali tudi poslušalci. Za skupino otrok, ki jo poznamo, lahko poiščemo zgodbo, ki bi jim ustrezala, vendar pa je to precej zahtevno dejanje. Zgodbi pa lahko vedno dodamo nekaj novega, drugačnega, si jo prilagodimo tako, da bo ustrezala našim potrebam. Za otroke moramo vedno izbrati najboljše zgodbe. To so zgodbe, ki imajo nek namen, smisel in zadovoljiv konec. Nič ni hujšega kot zgodba z dejstvi na koncu. Zgodba nam podaja odgovore in jasno sporočilo. V njej se mora nekaj zgoditi.

Poiskati poskušamo zgodbe, v katerih nastopajo osebe z zanimivim značajem, s katerim se lahko otroci poistovetijo. Otrokom so všeč zgodbe o otrocih in ne o odraslih, saj jim to ne omogoča vživetja v vlogo. Svojo izbiro lahko testiramo na občinstvu, kateremu je namenjena, in jo priredimo za njegove potrebe. S tem ugotovimo, da se določeni elementi vedno obnesejo. Poleg tega da besedilo ustreza skupini, mora ustrezati tudi našemu načinu pripovedovanja. Vsak pripovedovalec ima drugačen glas. Nekaterim ustrezajo bolj prvoosebne, lastne zgodbe, drugim moderne zgodbe, nekaterim gre humor težje od rok, se pa odlično znajdejo z grozljivimi zgodbami in podobno. Zgodbe lahko ustvarimo tudi sami. To ima kar nekaj prednosti. Zgodba je originalna, čeprav lahko vsebuje elemente drugih zgodb, in nihče je še ni povedal. Ker ti taka zgodba omogoča, da si njen gospodar, je pripovedovanje bolj prilagodljivo, dopušča več možnosti sprememb. Zgodba, ki jo ustvariš sam, je namenjena tebi in ti zagotovo ustreza, poleg tega se take zgodbe veliko lažje naučiš (Davies 2007: 9–13).

Za pripovedovanje imamo na voljo veliko tem: zgodbe iz otroštva, dnevne dogodke, zanimive zgodbe iz življenja naših prednikov in drugih ljudi, pripovedujemo lahko ljudske ali avtorske pravljice, zgodbo si lahko sproti izmišljamo sami. Za pripovedovanje so zelo primerne ljudske pripovedi. Te so bile namreč v zgodovini neposredno povezane s pripovedovanjem, poleg tega imajo veliko vsebinsko vrednost. Tovrstnih zgodb ni ustvaril en sam človek, temveč so jih pripovedovali mnogi in zaradi tega lahko predvidevamo, da vsebujejo neko realno sporočilo. Ta resnica odgovarja na nekatera temeljna vprašanja, ki niso preprosta, vendar pa so odgovori v ljudski pripovedi vedno podani v dovolj preprosti obliki, da jih lahko razume tudi otrok. Ljudske pripovedi so večplastne, kar nam omogoča, da v različnih življenjskih obdobjih v njih razberemo različne pomene. Kljub temu da ljudske pripovedi delujejo kot pripovedi iz zgodovine in kot da se nas tisto, kar se je dogajalo nekoč, ne tiče, pa v resnici ni

tako. Ljudske pripovedi namreč vsebujejo zelo širok niz človeških izkušenj, zaradi česar so aktualne še danes. Kljub vsem dobrim lastnostim ljudskih pripovedi pa ne smemo posploševati in moramo pripoved kritično izbrati (Štefan 2003).

O pomenu izbire zgodbe govori tudi Marjana Kobe (1972), ki se navezuje na nemško psihologinjo Charlotte Bühler, ki je v svoji študiji ugotovila, da so v zgodbi, ki jo izberemo, zelo pomembni glavni junaki. Glavni junaki so vrstniki, živali, rastline, ki govorijo, ali pa oživiljeni predmeti, torej junaki, ki so blizu otroškemu svetu, svetu otrokove igre. Veliko vlogo igrajo bajna bitja, ki imajo vedno posebne sposobnosti in dajejo zgodbi napetost, saj otrok ob njihovem pojavu ve, da se bo zgodilo nekaj nenavadnega. Osebe v zgodbi so lahko tipizirane na dobre in slabe, na negativne in pozitivne in podobno, vendar pa mora na koncu vedno zmagati dobro nad zlim, saj to ustreza otrokovemu optimizmu ter njegovi potrebi po varnosti, ko se na koncu znova vzpostavi etično ravnovesje in red. Poleg pravljčnih junakov je pomembno tudi okolje, v katerem se zgodba odvija, in dogajanje, ki otroku omogoča mnogo novih predstavnih kombinacij. Pomemben je tudi način pisanja, ki mora biti premočrtno in v nazornih podobah. Sicer pa je zelo pomembno, da ima pripovedovalec pravljice zelo rad. Kljub temu bo naletel na zgodbe, ki so mu bolj ali manj všeč, in pomembno je, da za pripoved izbere samo pravljice, ki so mu všeč. V nasprotnem primeru bo zgodba neučinkovita. Enako velja tudi v primeru, ko mu je zgodba všeč, pa čuti, da je ne zna posredovati tako, kot bi želel. Sčasoma se med pripovedovalcem in svetom pravljic vzpostavi nek odnos, ki pripelje do tega, da pripovedovalec dobro ve, katere zgodbe so mu všeč in katere ne, in to mora biti glavni kriterij pri izbiri zgodbe.

Eden izmed kriterijev pri izbiri zgodbe je tudi to, kako se zgodba pripoveduje. Zgodba je lahko zelo kakovostna, vendar je njena struktura namenjena bolj za branje, nekatere zgodbe so primerne celo samo za individualno branje, in če skušamo take zgodbe pripovedovati, lahko izgubijo svojo literarno vrednost. Zgodbe, ki so namenjene za pripovedovanje, navadno zaživijo šele, ko jih pripovedujemo. Take so navadno vse ljudske pravljice. Te so že po izvoru nastale s pripovedovanjem iz roda v rod, njihova sestava je ekonomična v kompoziciji in izrazu, zato je pregledna in skladna pripovedovalna celota. Za pripovedovanje so veliko zahtevnejše umetne in moderne pravljice. Pri teh moramo paziti, da zgodba ne temelji na razpoloženjih, liričnem vzdušju, da ne vsebujejo preveč opisovanja in razmišljanja. Za pripovedovanje so primerne zgodbe, v katerih se nekaj zgodi, še bolj primerno je, če se zgodi

kaj nenavadnega in napetega. Te zgodbe imajo poudarek na notranji dramatičnosti in na akcijskem jedru (Kobe 1972: 36–53).

3.1 IZBIRA BESEDILA GLEDE NA OTROKOVO RAZVOJNO STOPNJO

Ljuba Jenče (2006: 255–256) povzema strukturo za izbiro zgodbe, ki so jo oblikovali waldorfski učitelji na mednarodnem simpoziju pravljíčarjev leta 1993. Tako pravi, da so za mlajše otroke primerne kratke zgodbe o otrocih. Od petega do šestega leta so to zgodbe o načinu življenja, hišnih opravilih, vrtnarjenju, rastlinah živalih; v sedmem letu ljudske pravljice, v osmem zgodbe o občutkih, zgodbe iz Stare zaveze; v devetem letu zgodbe o živalih, v desetem zgodbe o faraonih, starem Egiptu, v enajstem zgodbe z Olimpa, Ben Hur. V dvanajstem letu so primerna soočanja, bojevanja Rimljanov. Od dvanajstega do trinajstega leta so primerne teme revolucija, instinkt v človeku, upor, odpor do odraslih.

Otroci, stari od dveh do treh let, se srečujejo predvsem s slikanicami kartonkami. To so knjige, navadno z živalskimi podobami, brez besedila ali s kratkimi verzi. Za otroke od četrtega do desetega leta starosti so primerne pravljice, saj te ustrezajo otrokovemu literarnemu okusu. Ta se sicer razvija, vendar pa so pravljice tiste, ki v tem obdobju ustrezajo otrokovim psihičnim dispozicijam in dispozicijam njegove razvojne stopnje. Seveda se otrokovo razlikovanje med resničnimi in neresničnimi med tem časom vedno bolj razvija in otrok že loči prvine enega in drugega, vendar so pravljice še vedno priporočljive. Pri osmih ali devetih letih začne otrok v pravljico vključevati pustolovske in viteške zgodbe. Take pravljíčne zgodbe od bralca, poslušalca zahtevajo več predstavni, izkustvenih in umskih zahtev, vendar pa mu še vedno omogočajo, da z junaki zgodb s pomočjo domišljije uresniči sicer neuresničljive želje in sprostí del svoje energije, ki ga v vsakdanjem svetu ne more izživeti. Ko se ravnovesje med realnim in nerealnim svetom prevesi v prid realnega, lahko rečemo, da je otrok prerasel obdobje pravljíc. Za otroke, stare 5–6 let, je pomembno, da dogajanje poteka nepretrgano, torej da si dejanja sledijo drug za drugim. V zgodbi naj ne bo opisovanja, čustvenih razpoloženj in razmišljanja. Pri tej starosti otroci še ne zmorejo pretirano doživljati fantazijske zgodbe, polne zapletov in razpletov. V zgodbi so priporočljiva ponavljanja, ki otroku služijo za oddih.

V zgodbo morajo biti vključeni otroku znani elementi, ki pa se lahko srečujejo v nenavadnih medsebojnih odnosih. Z večjo starostjo pa upada predvsem potreba po ponavljanju, zgodba

lahko od otroka zahteva večjo sposobnost domišljijjskih kombinacij in večje izkustvo. Glede na starost otroka je zelo pomembna tudi izbira tematike zgodbe. Mlajšim otrokom so bliže pravljice, v katerih nastopajo živali, še posebej če so glavni junaki zelo velike ali pa zelo majhne živali, na primer miš, slon, medved. Za otroke od sedmega do osmega leta so bolj primerne daljše, bolj zapletene in zahtevnejše pravljíčne zgodbe, ki temeljijo na nenavadnih, čudežnih dogodkih. V zgodbah lahko poleg živali nastopajo tudi vrstniki. Pri starejših otrocih lahko z zgodbo oblikujemo in razvijamo njihov občutek za humor in duhovnost. Otrok sicer dolgo vztraja pri oblikah situacijske komike in ravno to je razlog, da si pripovedovalec kot cilj zastavi izoblikovanje posluha pri otrocih za različne vrste subtilnega humorja (Kobe 1972: 37–51).

4 UČINKOVITOST PRIPOVEDOVANJA

Pripovedovanje je učinkovitejše, če predstavlja medsebojni dogodek, ki ga oblikujejo njegovi udeleženci. Pomembno je, da sta pri tem odrasli in otrok enakovredna partnerja. Ali bo zgodba dosegla svoj namen ali ne, je v veliki meri odvisno od pripovedovalčevih občutkov do nje. Če ti ne bodo izraženi, nam ne bo uspelo vplivati na otrokova prepričanja, da mu bo uspelo, in mu vliti optimističnega pogleda na prihodnost (Bettelheim 1999: 215–222).

Zgodbe ni najustreznejše pripovedovati mehansko, avtomatično po spominu, saj se to čuti, in tako občinstvu ne posredujemo ničesar drugega kot zgolj besede (Jenče 2006: 244–245).

Pripovedovanje mora biti spontano in neprisiljeno, saj le na tak način dosežemo, da se med poslušalcem in pripovedovalcem vzpostavi naklonjenost in zaupanje. To je posebno pomembno pri otrocih, saj jim to omogoča občutek varnosti, s tem pa sposobnost večje pozornosti in koncentracije (Zalokar Divjak 2002: 111).

Pripovedovalec mora vedeti, da otrok potrebuje čas, da si oddahne in da se doživetje zgodbe poleže. Otrokom je včasih treba pri tem pomagati, da se nove informacije uredijo v možganih, preden povemo drugo pravljico. Zato je dobro, da na zgodbo navežemo krajšo igralno pavzo, ki ni namenjena le sprostitvi otrok, temveč tudi utrjevanju zgodbe (Kobe 1972: 33–34).

Če želimo, da je pripovedovanje učinkovito, si moramo za cilj postaviti to, da poslušalci vzpostavijo vez s pripovedovalcem. Zato je ključnega pomena, na kakšen način zgodbo

posredujemo. Pripovedovalec predstavlja besedilo in njegova naloga je, da jo predstavi kar najboljše. Odlične zgodbe lahko delujejo kot zelo slabe, če jih pripovedovalec pred poslušalci ne predstavi dobro. V nasprotnem primeru pa lahko tudi povprečne zgodbe dosežejo neverjeten uspeh, če jih povemo dobro. Zelo pomembno je torej, da se povežeš s poslušalci, kar ni tako težko, saj obstajajo dejavniki, s katerimi si lahko pomagamo. Najpomembnejše orodje za učinkovito pripovedovanje je jezik. V povezavi z jezikom delujejo izražanje, vtis, ki ga dajemo občinstvu s telesno mimiko, gibanje in drža (Davies 2007: 27–33).

5 NAMEN PRIPOVEDOVANJA

Pripovedovanja se ne smemo lotiti z didaktičnimi nameni. Kljub temu da pravimo, da zgodbe otroku pomagajo pri reševanju problemov, je to mišljeno le metaforično. Zgodba res lahko otroku pomaga, vendar to ni bil namen tistih, ki so si zgodbo izmislili ali jo povedali. Pripovedovanje mora biti namenjeno skupnemu uživanju v pravljici in bogatitvi otrokovega izkustva. S pomočjo pripovedovanja lahko otroku vlijemo prepričanje, da ga čaka pozitivna prihodnost, in otrok bo iz tega črpal moč, da bo odrasel dobro, varno, samozavestno in s samospoštovanjem (Bettelheim 1999: 215–222).

Zgodbe so sestavni del komunikacije in so bistvene za preživetje na več ravneh. Pripovedovanje se dogaja vsakodnevno, za posredovanje pomembnih podatkov, za delitev mnenj, za razlaganje, kdo smo. Zgodbe uporabljamo za poučevanje (Davies 2007: 3).

Namen pripovedovanja mora biti skupna izkušnja uživanja v pravljici. Pripovedovanje je vzajemno dobro, otrok uživa v domišljiji, odrasli pa črpamo zadovoljstvo iz otrokovega užitka (Zalokar Divjak 2002: 112).

S pripovedovanjem dodatno razvijamo otrokovo koncentracijo, sposobnost poslušanja, otroku se pri pripovedovanju širi domišljjski svet, kar kasneje omogoča večjo samostojnost in ustvarjalnost v mišljenju. Pri tem se bogati otrokov besedni zaklad, krepi se sposobnost dojemanja jezikovnega sporočila, kakovostno izbrane zgodbe v otroku vzpostavijo sistem moralnih vrednot, pri tem pa se razvija sposobnost lastnega presojanja situacij in podobno. Pripovedovanja se lotimo predvsem zaradi otrok, vendar pa ima pozitiven vpliv tudi na nas. Tudi mi si z njim bogatimo besedni zaklad, lažje poiščemo ustrezne besede, obudimo

domišljijo. Morda bomo s pripovedovanjem razvili drugačen odnos med sabo in otrokom, pravljice bodo morda v naše življenje vnesle več miru (Štefan 2003). Skupno pripovedovanje, gledanje slikanic in branje se povezuje z otrokovim govornim razvojem in posredno z razvojem mišljenja. Poleg teh dveh področij otroku posredujemo tudi psihološka orodja, s katerimi bo obvladal svoje vedenje, posredujemo mu družbene oblike vedenja, kot so vsakdanja raba določenih predmetov, socialno sprejemljivo vedenje, uravnavanje čustev in moralno presojanje (Marjanovič Umek in Zupančič 2003).

Pripovedovanje zgodb je idealno sredstvo, ki odraslemu omogoči, da se ukvarja z otrokom, da se posveti samo njemu. Pomembno je, da zgodbe otroku pripovedujejo tudi starši. Otrok bo poleg zgodbe tako doživel tudi stik z materjo, poslušal bo oblike njenega izražanja, odtenek njenega glasu, ki mu prinaša nežnost in občutek varnosti. Otrok poleg tega sliši materni jezik in zaznava njegovo sestavo. Ko se otrok trudi razumeti pravljico, se trudi, da bi dojel besede, razširja pomene določenih besed in razbira jezikovne zakone. Otrok preko zgodb loči razdalje, sreča se s časovnimi predstavami, poleg tega pa pravljice vsebujejo delčke resničnosti o preteklem času. Otrok preko poslušanja spoznava samega sebe, preverja svojo moč in znanje ter se sooča s strahom (Rodari 1973: 102–105). Avtorica Dolinšek - Bubnič daje branju in pripovedovanju še širši družbeni pomen. Po njenem je to dejavnost, ki odloča o prihodnosti državljanov in države (Dolinšek Bubnič 1999: 71).

6 NAČIN PRIPOVEDOVANJA

Zgodbo je treba pripovedovati v ustreznem duhu, to pomeni, da v pripovedovalcu vzbudi čustva. Pomembno je, da poslušalec razume pomen zgodbe, vendar pa mu tega nikoli ne smemo razlagati. V pripovedovanju moramo dejavno sodelovati, kar bistveno pripomore k otrokovemu doživljanju zgodbe in ga krepi (Bettelheim 1999: 215–222).

Pripovedovati moramo tako, da nam otroci sledijo, moramo jih opazovati in spremljati njihov odziv (Jaminik 1994: 15–16). Predvsem mlajšim otrokom lahko pripovedujemo s pojočim glasom ter tako ustvarimo ritem in glasbo, ki sta otroku blizu (Dolinšek Bubnič v Hest: 2001). Pravljica od poslušalca ne zahteva ničesar, zato jo pripovedujemo na preprost, vsakdanji način (Stanonik v Zalokar Divjak: 2002).

Pri pripovedovanju je pomembna tudi razporeditev poslušalcev. Najbolje je, da poslušalce razporedimo v krog okoli mize, pripovedovalec sede med poslušalce. Najbolj primerno je, da sede k otroku, ki se v skupini počuti najbolj nelagodno, ki se še ni povezal s skupino, saj tak otrok potrebuje pripovedovalčevo telesno in duhovno bližino. Pripovedovalec mora med pripovedovanjem stalno ohranjati očesni stik z vsemi poslušalci. Spremlja naj njihove odzive in se pri očesnem stiku dalj časa zadrži pri otroku, pri katerem začuti, da najbolj potrebuje njegovo pripovedno sugestijo. Če se le da, se mora pripovedovalec izogibati prekinjanju zgodbe na primer zaradi pojasnjevanja kakšne besede ali da bi utišal nemirnega otroka. Pripovedovalec lahko tuje izraze opiše med pripovedjo ali pa jih pojasni na koncu, bolj primeren način kot grajanje nemirnega otroka pa je povečana sugestija v pripovedovanju. Pripovedovalec mora pred pripovedovanjem, predvsem pri mlajših otrocih, razmisliti o tem, ali je potreben krajši pogovor v zvezi s tematiko zgodbe. Tematiko zgodbe lahko naveže na okolje, v katerem se pravljica dogaja, na glavne junake in podobno. Pripovedovalec lahko tematiko naveže na kakšno izmed zgodb, ki jo otroci že poznajo, lahko jih vzpodbuja, da sami poiščejo zgodbo s podobno tematiko. Pripovedovalec na ta način vzpostavi stik s poslušalci, kar zagotovi njihovo potrebo po čustvenem stiku. To otroke opogumi, jim vlije samozavest in jim pomaga pri sprostitvi ter s tem tudi k večji koncentraciji pri poslušanju (Kobe 1972: 47–48).

7 DEJAVNIKI PRIPOVEDOVANJA

Način pripovedovanja je treba prilagoditi okoliščinam pripovedovanja. Če se želimo kot pripovedovalec predstaviti na odru, to od nas zahteva veliko dela na sebi in tu ne obstajajo bližnjice, ki bi nas privedle do našega cilja. Najprej pa si moramo izbrati pot, po kateri bomo prišli do cilja. Ta je lahko tradicionalna ali pa si ustvarimo samosvojo umetniško pot, v kateri razvijamo umetnost pripovedovanja in se pri tem prepletata notranja pot, s katero razvijamo imigracije, prepoznavanje arhetipov, notranjih sporočil in podobnega, ter zunanja pot, v kateri razvijamo odrske spretnosti, obvladovanje prostora, govor, tip in tako dalje (Jenče 2006: 231).

Avtorica Alison Davies (2007: 27–33) med glavne in najpomembnejše dejavnike pripovedovanja šteje glas, gibanje, držo telesa in izraz na obrazu. S temi dejavniki lahko tudi povsem običajno zgodbo spremenimo v nekaj neverjetnega.

7.1 PRIPOVEDOVALEC

Kdor želi postati pripovedovalec, mora najprej negovati poslušanje. Poslušala lahko naravo, ljudi, njihov glas, čustveno barvo, poslušala lahko mesto, prisloni uho k tlo in poslušala prst, poslušala lahko vse, kar je okoli nas. Potem preidemo k opazovanju sebe in okolice in vse to tudi doživimo z vsemi našimi čutili. Pri vsem tem lahko pišemo dnevnik, v katerega moramo vedno pisati iskreno. Tako se razvijemo v pripovedovalca, najvišji nivo našega razvoja pa se imenuje pravljničar, ki pravljico vidi in pove kot celoto (Jenče 2006: 235–236).

Drža pripovedovalca mora biti umirjena, telo mora dajati videz, kot da ne dela, le na vsake toliko si pomagamo z rokami, obrazno mimiko, se prestopimo. Pripovedujemo lahko stoje ali sede. Če sedimo, moramo sedeti na začetku sedala, z vzravnano hrbtenico in gibko medenico, za boljši pretok glasu. Roke naj bodo sproščene ob telesu, lahko jih položimo na noge. Obraz je usmerjen rahlo navzgor, pogled pa mora biti zazrt v prostor nad sredino občinstva, če je prostor velik, pa v zgornjo točko iznad zadnje vrste. Z očmi moramo imeti stik z ljudmi. Teža telesa naj bo enakomerno razporejena, dihanje naj bo globoko in umirjeno, obrazne mišice so rahlo napete na licih, spodnja čeljust je sproščena. Pripovedovalec naj bo udobno oblečen, to je najpomembnejše, drugega recepta za primerno oblačilo ni. Oblačilna kultura je pomembna, saj tudi z njo pripovedujemo (Jenče 2006: 240–243).

Pripovedovalec zgodbo vedno priredi temu, kar po njegovem mnenju najbolj zanima poslušalce, svojemu namenu ali določenim problemom tistega časa (Stanonik v Zalokar Divjak: 2002).

Pripovedovalec ima pedagoško zmožnost prilagajanja, ki je odvisna od situacije in otrok. Kako bo pravljica sprejeta, je odvisno predvsem od pripovedovalca. Poslušalec čuti, ali sodelujemo pri pripovedovanju (Zalokar Divjak 2002: 111–114).

Vloga pripovedovalca je zelo pomembna. Pripovedovalec namreč otroku omogoči, da se s pravljico ne sreča le bežno, ampak da jo temeljito doživi v vseh njenih razsežnostih. Marijana Kobe (1972: 41–49) dobrega pripovedovalca opredeli tako: »Dober pripovedovalec pravljčnih zgodb je tisti pripovedovalec, ki zna biti v stiku z otroki veder, neposreden in spontan, ki ima bogato domišljijo ter smisel za duhovitost in humor. Najboljši pa je tisti

pripovedovalec, ki povrh vseh že omenjenih lastnosti tudi sam v resnici ljubi pravljice in jih potemtakem pripoveduje otrokom pa tudi sebi v veselje in užitek.«

Izraz na obrazu se povezuje z glasom. To delamo tudi v vsakdanjem življenju. Če pripovedujemo kaj žalostnega, je tudi izraz na našem obrazu žalosten in podobno. Če si vizualno predstavljamo zgodbo in sami čutimo, kako gremo skozi čustva, ki se dogajajo v zgodbi, s tem ne bomo imeli težav. To je naraven način komuniciranja. Razlika med odraslimi in otroškimi poslušalci je ta, da odrasli zaznajo že rahle izraze in iz njih sklepajo stvari, pri otrocih pa moramo včasih pretiravati z mimiko, da dosežemo enak učinek. Med tem se lahko počutimo čudno, ker kot odrasli ne delujemo na ta način in nam je lahko to neprijetno. Vendar pa moramo upoštevati, da je treba pri delu z otroki razmišljati kot otrok. Vedno, ko nekaj predstavljamo, je pomembna tudi telesna drža. Če smo pred občinstvom, ne glede na njihovo starost, je potrebno, da pritegnemo njihovo pozornost in jo nadzorujemo. Če gledamo v tla in mencamo z rokami, delujemo nesproščeno, živčno in imamo negativen učinek na poslušalce. Če pa stojimo vzravnano, s pogledom, usmerjenim navzgor, vzpostavimo neposreden očesni stik in delujemo samozavestno. Tako pritegnemo občinstvo, ki postane pozorno, ker vidi, da jim bomo povedali nekaj pomembnega. Enako velja za sedenje, vendar je bolj priporočljivo stanje, saj omogoča več izražanja z gibanjem. Telesni gibi namreč omogočajo, da se lažje povežemo z občinstvom. Ne smemo se bati lastnega telesa, stati moramo ravno z iztegnjenimi rokami in nogami, lahko tudi skačemo, če je to potrebno za dobro predstavitev zgodbe (Davies 2007: 31–32).

7.2 GLAS IN RITEM

Glas najbolj celovito izraža, kdo smo in kakšni smo. Iz njega lahko razberemo zdravstveno stanje, razpoloženje, sproščenost ali napetost in podobno. Lep glas je vedno lepo sprejet (Jenče 2006: 251).

Da bi zgodbo pripovedovali na odru, moramo razviti odrski glas in za njegov razvoj potrebujemo vsaj deset let (Jenče 2006: 231). Pripovedujemo lahko stoje ali sede, vendar pa glas v prostoru deluje bolj celostno, če pri pripovedovanju stojimo. Pomemben je tudi ritem pripovedovanja, ki mora biti enakomeren, vsaka beseda mora biti skrbno oblikovana, ne smemo pretiravati in dodajati pretiranih pojasnil (Jenče 2006: 241).

Ljuba Jenče (2006: 254) v svoji knjigi o pomenu glasu pravi: »Za otroka je način glasu pomembnejši od izbire pravljice. Kakovost glasu gre naravnost k otroku. Pomen besed predstavlja le 7 % razumevanja.« Z modulacijo glasu ne smemo pretiravati, saj se lahko otroci zaradi tega vznemirijo in prestrašijo (Zalokar Divjak 2002: 112).

Pomembno je, da je govor jasen in razumljiv, slog govora pa mora biti čim lepši, tj. naravni pogovorni jezik. Pripovedovalec ne sme zveneti utrujeno, monotono in zdolgočaseno. Pomembna je tudi hitrost pripovedovanja, ki je odvisna predvsem od dogajanja in vzdušja v zgodbi, sicer pa je splošno bolj primeren počasnejši kot pa prehitro govor. K prehitremu govoru največkrat pripelje strah, da bi upadla pozornost poslušalcev. Tudi jakost glasu ne sme biti prevelika, polglasna pripoved ima veliko večjo mero sugestivnosti, seveda pa moramo tudi pri tem dejavniku upoštevati predvsem dogajanje v zgodbi in značilnost junakov. Pripovedovalec mora dati vsakemu junaku posebno barvo glasu, kjer bo otrok takoj vedel, kateremu junaku pripada. Barva glasu ima velik pomen tudi pri karakterizaciji junakov. Pri vsem tem pa moramo upoštevati, da je mirna, čim bolj naravna govornica tudi najprimernejša. Tako za primeren način pripovedovanja ni potreben šolan glas, pomembna je predvsem pripovedovalčeva zavzetost, njegov odnos do otrok in do zgodb, ki jih želi posredovati (Kobe 1972: 48).

Glas je najbolj osnovno orodje, s katerim moramo delovati spoštljivo. Pri pripovedovanju moramo podajati poudarke, naglaševati besede in spreminjati ton glasu (Davies 2007: 28).

7.3 PROSTOR

V preteklosti so dajali prostoru zelo velik pomen in ljudje so ga z rituali spreminjali in ga dojemali kot navdihujočo silo. Prostor je živ in se odziva na nas ter vpliva na poslušalca. V sodobnem času pa prostor podcenjujemo. V ritualu umetniškega pripovedovanja pa se združijo nebo, zemlja in podzemlje in to poveže pripovedovalca, poslušalca in prostor v eno. Sicer pa se vzdušje prostora lahko naučimo čutiti in tako vemo, kako v njem ravnati, da postane primeren za pripoved, seveda pa obstajajo kraji, v katerih se lepše pripoveduje. Sicer pa je za začetek dovolj, da si poiščemo prostor, v katerem se dobro počutimo (Jenče 2006: 232–235).

Za pripovedovanje ne potrebujemo posebne scene, dovolj je stol, morda miza za odlaganje morebitnih pripomočkov. V vrtcu in šoli je dobro, če ustvarimo poseben prostor za pripovedovanje (Jenče 2006: 241). Za pripovedovanje je primeren tudi čas pred spanjem, saj otroška soba deluje mirno, ustvari prijetno vzdušje, ki pripovedovanje naredi učinkovito (Štefan 2003).

Tudi pri izvedbi pravljličnih uric mora pripovedovalec najprej poiskati primeren prostor. To je navadno posebej urejena soba, ki ji lahko rečemo tudi pravljlična soba. V njej navadno najdemo izbor pravljličnih knjig, iz katerih pripovedovalec izbira zgodbe za pravljlične ure. Knjige so v tej sobi z namenom, da otroci pred in po pravljlični urici brskajo po njih. To ne poteši le njihove radovednosti, ampak s tem otroke uvajamo v svet literature in knjig. K temu pripelje vzdušje prostora. Kjer ni takega posebnega prostora, moramo poiskati vsaj primeren kotiček, kjer lahko ustvarimo posebno vzdušje in kjer se lažje skoncentriramo ter ustvarimo pogoje za uspešen začetek pravljlične ure (Kobe 1972: 47).

7.4 SLIKOVITOST PRIPOVEDOVANJA

Predvsem pri daljših zgodbah je dobro, da poskrbimo za večjo slikovitost pripovedovanja. To naredimo tako, da uporabimo premi govor, vključimo oponašanje zvokov iz narave, v ponavljajoče dogodke lahko vključimo poslušalce, uporabimo lahko razne pripomočke kot podporo pripovedovanju. Pri vsem tem moramo paziti, da ne pretiravamo. Pri posnemanju glasov moramo biti pozorni, da jih skrbno vadimo, saj v primeru, da so slabo izvedeni, lahko sprožimo smeh, ki ne spada v kontekst pravljice (Jenče 2006: 242). Slikovitost lahko ustvarimo z dialogi med junaki, z opisovanjem na svoj način, s komentarjem zaključka, s podaljšanjem besedila in podobno (Štefan 2003).

7.5 POSLUŠALCI

Otroci so zelo različni, eni zelo pozorno poslušajo, ko jim pripovedujemo in beremo, drugi so bolj nemirni, pozornost jim bega z ene dejavnosti k drugi. Zelo pomembno pa je, da pripovedujemo in beremo enim in drugim (Marjanovič Umek in Zupančič 2003).

Gianni Rodari o poslušalcih pravi tako: »Vsak otrok drugače posluša pravljico, vsak otrok je svet zase. Samo okvirno lahko govorimo o povprečnem poslušalcu, v resnici pa niti dva poslušalca nista enaka« (Rodari 1973: 105).

8 PRIPRAVA NA PRIPOVEDOVANJE

Najprej si izberemo ustrezna besedila, ki jih bomo pripovedovali. Nato se posvetimo pomnjenju besedila, oblikovanju govora in telesne mimike. Način učenja si izberemo sami. Besedila se lahko učimo celo od besede do besede ali od stavka do stavka. Lahko si ustvarimo slikovne podobe za slikovni spomin, lahko pa si s slikami naredimo zemljevid zgodbe za oporo pri pripovedovanju. Pomagamo si lahko tudi s ključnimi besedami, da si pravljico lažje zapomnimo.

Pred aktivnim pripovedovanjem se najprej fizično sprostimo, naredimo nekaj vaj za boljši pretok in dihanje. Vse to dosežemo s kakšno hitro igro, tapkanjem po telesu, z nežnim dotikanjem obraznih mišic in podobno. Najbolj fizično se sprostimo z izmenjavanjem napetosti in sprostitve delov telesa. Poznamo tudi etrski pristop k sprostitvi, ki se ne usmerja k fizični sprostitvi, ampak v občutenje ravnovesja v telesu.

Pred pripovedovanjem je pomembno, da ogrejemo glas. To najlažje naredimo z glasnim zehanjem in tarnanjem. Grlo mora biti široko odprto, jezik ob spodnji čeljusti, poti so proste od gibalnega koša do glave, čutiti moramo tudi ušesa in premikati oči, uporabimo glasovne igre, vadimo različne glasove, ničesar ne smemo delati na silo. Dihamo s prepono. Do samodejnega dihanja s prepono pridemo s pomočjo sopihanja. Naredimo tudi nekaj vdihov in izdihov. Pred pripovedovanjem ogrejemo tudi glasilke (Jenče 2006: 245–251).

Alison Davies (2007) pravi, da obstajajo tehnike, ki jih pripovedovalci uporabljajo za priklic zgodbe iz spomina. Pomembno se ji zdi, da se zgodbe ne učimo besedo za besedo, saj zgodbo pripovedujemo in ne recitiramo. Če se zgodbo učimo kot igralec, ki si jo zapomni po vrsticah, lahko pridemo do težave, če določeno vrstico pozabimo in celotna zgodba razpade. Če se zgodbo učimo dobesedno, ne moremo sodelovati z občinstvom, kakršno koli vprašanje postane moteče, otroci pa velikokrat postavljajo vprašanja. Lahko pa delamo s slikami. Ko

zgodbo pripovedujemo, jo tudi vidimo, podobno kot bi gledali videoposnetek. Vizualiziranje zgodbe nam pomaga ohranjati bistvo zgodbe, v zgodbo se lažje vživimo.

Zgodbo lahko otrokom učinkovito posredujemo le, če se vanjo vživimo, tako da nam postane resnična. Ne moremo pričakovati, da nam bodo verjeli, če ne verjamemo tudi sami. Alison Davies (2007) priporoča, da si v glavi predstavljamo lestev, na kateri je zgodba od začetka do konca. Prispodoba lestve nam pomaga umestiti zgodbo v položaj, iz katerega se lahko usmerimo na več poti, da pridemo do zaključka zgodbe. Najprej je sicer videti, kot da je smer jasno določena, vendar lahko dodamo toliko korakov, kolikor hočemo. Z izkušnjami bo dodajanje teh korakov nekaj povsem naravnega. To je tudi nekakšen načrt, zemljevid zgodbe in lahko se nam zdi ustvarjanje tega povsem brez potrebe, vendar je to odlična vaja, ki ne pomaga le pri tem, da si zgodbo zapomnimo, ampak tudi razčleni zgodbo tako, da odkrijemo srce zgodbe. To pa je zelo pomembno, če želimo posredovati sporočilo zgodbe. Kako ustvarimo lestev zgodbe? Potrebujemo list papirja in na dno strani narišemo pravokotnik. Pod pravokotnik napišemo stavek s preprostimi besedami, ki nam pove, o čem zgodba govori. Nato v pravokotnik napišemo tri ali štiri stavke o tem, kaj nam zgodba pove na začetku. To je naš prvi korak na lestvi. Nad pravokotnikom pustimo prazen prostor, nad katerim narišemo še en pravokotnik, to je srednji del zgodbe. Tudi tukaj napišemo tri stavke, ki nam povedo, kaj se zgodi na tej stopnji zgodbe. Znova sledi prazen prostor in pravokotnik nad njim, ki predstavlja zadnji korak v naši zgodbi. Vanj napišemo tri do štiri stavke o tem, kaj se zgodi na koncu zgodbe. Pozorni moramo biti, da se v tem delu zgodbe razrešijo problemi in se naredi zaključek. Pomisliti moramo na jasen zaključek zgodbe. Zadnji stavek napišemo nad pravokotnikom in ga podčrtamo. Med posamezne dele zgodbe, ki smo jih že napisali, narišemo črte. Na te črte lahko napišemo določene ključne besede, ki nam bodo pomagale pri zapomnitvi dogodkov v zgodbi. Ko tako pridemo na vrh lestve, moramo vdihniti, se ozreti okoli sebe in se zamisliti, kakšne občutke imamo o zgodbi, kako na zgodbo gledamo, če preberemo korake. Na vrh strani nato napišemo besedo ali frazo, ki opiše resnično bistvo zgodbe. V primeru, da je zgodba res dolga in zahtevna, lahko dodamo nekaj korakov na naši lestvi. Kljub temu da se zgodbe ni primerno verbalno učiti, ni nič narobe, če si ustvarimo ključne fraze.

Alison Davies (2007: 19–26) svetuje, da si zapomnimo prvi in zadnji stavek naše zgodbe. Pripovedovalec namreč potrebuje začetek in konec, ki občinstvo pusti v pravem vzdušju. Paziti moramo, da ne uporabljamo prezahtevnih besed, sicer se ne bomo povezali s poslušalci,

še posebej če pripovedujemo otrokom. Vaja je zelo pomembna. Zgodbo moramo vaditi, se seznaniti z njo, in to ne le z besedami, ki jih bomo uporabili, temveč tudi s tem, kako zvenijo. Stvari namreč zvenijo drugače, ko jih ubesedimo. Zgodbo moramo preleteti in če najdemo kakšne problematične dele, se jim moramo bolj posvetiti. Zagotoviti si moramo neke ključne izraze, ki nas bodo vodili skozi zgodbo, da ne izgubimo njenega bistva. Poleg tega smo pri pripovedovanju pod pritiskom. Vedno ko imamo občinstvo, ki nas posluša, smo pod pritiskom, in če bomo delovali nesproščeno, nelagodno, se to prenese na poslušalce, ki lahko izgubijo zanimanje za zgodbo. Če pa smo sproščeni, samozavestni in uživamo vsak trenutek v zgodbi, bo uživalo tudi občinstvo.

Velika možnost je, da bo naše pripovedovanje na začetku okorno, da bo pripoved kratka in bo v veliki meri obnova iz knjige. Najbrž se bo poznalo, da nas bo zaposlilo že samo iskanje besed, in zato jezikovni in vsebinski del zgodbe ne bo tako dober. Postopoma pa bomo zgodbo naredili bolj slikovito z dodajanjem dialogov, morda z lastnim komentarjem zaključka, podaljškem zgodbe in podobno (Štefan 2003).

9 PRIPOVEDOVANJE OB ILUSTRACIJAH

Zgodbo moramo pripovedovati ob ilustracijah, saj ilustracija otroku pove več kot besedilo (Jamnik 1994: 15). Inštruktorica z mednarodno licenco za neverbalno komunikacijo, Margareta Dolinšek Bubnič, pravi: »Literarno zgodbo berete, kot je napisana. Ob ilustracijah pa lahko pripovedujete o vsem, kar vidite.« Ilustracije omogočajo otrokom, ki še ne znajo brati, da zgodbo berejo iz ilustracij (Dolinšek Bubnič v Nordqvist 2001).

Zgodbo lahko pripovedujemo tako, da se izmenjujeta pripovedovanje in tišina, ki predstavlja čas, ko si otrok ogleduje ilustracijo. Ilustracije predstavljajo likovno zgodbo, ki dopolnjuje literarno zgodbo. Če zgodbo beremo, lahko med branjem naredimo premore, v katerih se lahko otrok predstavi kot pripovedovalec, kar mu omogočajo ilustracije. Lahko pripovedujemo le likovno zgodbo. Z ogledom ilustracij otroke vzpodbujamo k opazovanju (Dolinšek Bubnič v Nordqvist: 2000).

Za pripovedovanje ob ilustracijah je pomembno, da so te domiselne, likovno kakovostne in primerne starostni stopnji poslušalcev. Med pripovedovanjem pripovedovalec sedi med otroki

in slikanico drži pred seboj, s platnicami obrnjeno proti sebi in v višini, ki jo vidijo vsi poslušalci. Med pripovedjo obrača liste in ilustracije vpleta v pravljico, tako da zgodbo s slikami in podrobnostmi na slikah še izpopolni. Ob vsem tem imajo poslušalci trdno oporo za ustvarjanje domišljjskih predstav (Kobe 1972: 53).

10 PRIPOVEDOVANJE Z LUTKO

Kadar pri pripovedovanju uporabljamo lutko, ta navadno predstavlja glavnega junaka pripovedi. Lutka je med zgodbo na pripovedovalčevi roki, sredi poslušalcev. Paziti je treba, da zaradi lutke zgodbe ne začnemo pretirano dramatizirati. Lutka na pripovedovalčevi roki ni tako animirana kot lutka v gledališču. Vloga lutke je, da da poslušalčevi domišljiji neko oporno točko. Lutki ni treba dokončno oblikovati glavnega junaka zgodbe, ampak lahko pusti, da si otrok s svojo domišljijo oblikuje predstavo o njej. Seveda pa je največji čar pripovedovanja z lutko ta, da lutka tudi po končani pripovedi ostane z otroki, otroci se je takrat lahko dotikajo, pozabiti pa ne smemo, da se lutka na koncu od otrok tudi poslovijo (Kobe 1972: 54).

11 PRAVLJIČNE URE

O tem, kako morajo potekati pravljjične ure, komu so namenjene in podobno, sem si za zgled izbrala knjigo Ura pravljic, kjer je bolj podrobno opisan potek pravljjične ure v pionirski knjižnici.

11.1 POMEN PRAVLJIČNIH UR

Pripovedovanje pravljjični zgodb ima v letih, ko so otroci zanje najbolj dovzetni, velik pomen in delež za normalni razvoj otrokovega čustvenega in domišljjskega pa tudi izkustvenega, umskega in moralnega sveta. Poleg tega ura pravljic otroka razveseli in zadosti njegovo željo po ugodju, ki ga občuti pri aktivnem sodelovanju, ko se s pomočjo pripovedovalca vživi v domišljjski svet in sodeluje s pravljjičnimi junaki. Ure pravljic načrtno, premišljeno usmerjajo in uvajajo otroka v svet literature in mu s tem oblikujejo literarne estetske vrednote. Nove pravljice širijo otrokovo literarno znanje, pri tem pa si otrok oblikuje literarni okus. Poleg tega

ga usposabljammo za doživljanje literarne umetnosti, pripovedovalec pomaga otroku, da se poglobi v pravljico in jo doživi v vseh razsežnostih. Vzporedno s splošno-vzgojnimi in literarno-estetsko-vzgojnimi nameni ure pravljič pa si otrok pri tem bogati besedni zaklad in izboljšuje svojo artikuliranost v izražanju (Kobe 1972: 34–41).

11.2 CILJNA SKUPINA PRAVLJIČNIH UR

Ure pravljič so namenjene otrokom v obdobju od 5 do 10 let. Za pet in šest let stare otroke je značilen izrazito čustven, afektiven odnos do sveta, vedno večja sposobnost in gnetljivost domišljije in analogičen način mišljenja. Otroci pri petih letih še ne ločijo jasno med stvarnim in domišljijiskim svetom, če pa ta meja obstaja, pa ju ločijo kot dve enakovredni stvarnosti. V tem času se pojavi ustvarjalna igra, pri kateri se je otrok zmožen vključiti v skupino in se podrediti pravilom, v igri si že lahko postavi cilj. V taki igri je otrok celostno prisoten, igra ima zanj velik pomen za pridobivanje izkušenj in razvijanje različnih sposobnosti. V igri se izraža otrokova potreba po socialnih stikih, s pomočjo domišljije pa otrok uresničuje svoje sicer neizpolnjene želje. Avtorica tu najde povezavo s pravljico, tudi v pravljici je namreč vse mogoče. Tako se otrok okoli petega leta starosti začne zanimati za pravljice, vzporedno z otrokovim psihofizičnim razvojem se otrokov okus razvija, obdobje ko izbira pravljice, pa traja do desetega leta starosti.

Nemška psihologinja Charlotte Bühler (1968) je po preučevanju povezav med otroško domišljijo, pravljičami in igro ugotovila velik pomen za otrokov normalni razvoj v ljudski pravljici in zato dobo od 4.–5. do 9.–10. leta poimenovala »pravljicična doba«. Pravljicične ure kljub temu da pravljice začnejo zanimati že otroke okoli tretjega leta starosti začnejo obiskovati otroci s petim letom starosti, saj so pravljicične ure oblika dela s skupino, ki zajema 10 do 20 otrok in program od 3 do 6 zgodb. Otrok do petega leta starosti pa ni zmožen dolgotrajnejše skupinske igre in drugih podobnih sodelovanj v skupini. Poleg tega pred približno petim letom starosti še ni zmožen slediti večjemu številu zgodb. Tako je lahko udeležba na pravljicičnih urah kakovostna in aktivna šele za otroke od petega leta starosti dalje.

Najbolj primerno bi bilo, da bi bil starostni razpon otrok, ki obiskujejo pravljicične ure, čim manjši, saj bi pripovedovalec tako lahko izbral zgodbo, ki bi jo predstavil otrokom z enakimi sposobnostmi sodelovanja v skupini, sposobnostmi koncentracije pri poslušanju, zdržljivosti

pri poslušanju ter z enako čustveno, domišljjsko, predstavno, izkustveno in umsko zmogljivostjo otrok. Lažje bi tudi ustrezno razporedil premore med zgodbami. Ure pravljic se izvajajo predvsem v vzgojno-varstvenih ustanovah, saj lahko take aktivnosti vključijo v svoj delovni program, vendar pa so primerne tudi za različne estetsko-vzgojne ustanove in za zdravstvene zavode. Ure pravljic se izvajajo tudi v šolah, predvsem v šolskih knjižnicah, kjer naj bi se še posebej spodbujal in kultiviral otrokov odnos do knjige in literature ter jih vzpodbuja k individualnemu branju. Iz istega razloga sodijo pravljjične ure tudi v vsako splošno knjižnico, ki ima mladinski oddelek (Kobe 1972: 34–58).

11.3 IZVEDBE PRAVLJIČNIH UR

Pri izvedbi pravljjične ure moramo najprej izbrati besedilo, ki ga želimo posredovati. Besedilo je treba skrbno izbrati, ga pripovedovati in ne brati ter nato utrditi preko igre. Igralna pavza je pomembna zato, ker je igra tista dejavnost, pri kateri se otrok v polni meri razživi in izživi ter si tako s svojo ustvarjalno domišljijo sproščeno utrdi doživetje zgodbe. Pred izvedbo pravljjične ure moramo razmisliti o dejavnikih, ki vplivajo na izvedbo pravljjične ure. Zelo pomembno je, da skrbno izberemo zgodbo. Pri tej izbiri moramo upoštevati stopnjo razvoja otrok kot zelo pomemben dejavnik. Poleg starosti moramo razmisliti o primerni tematiki zgodbe, ki je tudi odvisna od starosti poslušalcev, in o tem, ali je zgodba primerna za pripovedovanje. Ime ura pravljic ne pomeni, da se dejavnost dejansko odvija eno uro. Trajanje pravljjične ure je odvisno predvsem od poslušalcev in to, da pravljjična ura traja dalj časa, ne pomeni, da je tudi bolj kakovostna.

Predvsem za mlajše otroke je pomembno, da zdržijo celo pravljjično uro. To jim da veliko vzpodbude, pa tudi če to pomeni, da bomo pripovedovali krajše zgodbe. Starost otrok vpliva tudi na število zgodb, ki jih lahko izberemo za pripovedovanje. Otroci, starejši od osem let, lahko poslušajo štiri do šest pravljic, med katerimi naj bo čim več novih pravljic. Za mlajše otroke je primerno manjše število pripovedi, med katerimi naj bodo zgodbe, ki jih otroci že poznajo. Med posameznimi zgodbami so zelo pomembni odmori. Namenjeni so temu, da se otroci sprostijo, se spočijejo, si utrdijo doživetje zgodbe in se pripravijo na poslušanje nove pravljice. Pripovedovalec se v tem času pogovarja z otroki, razčiščuje morebitne nesporazume in otrokom pomaga utrditi zgodbo.

Na kakšen način poteka ta pogovor, je odvisno od starosti poslušalcev. Za mlajše otroke je bolj primerna pavza, med katero se otroci igrajo, pri starejših otrocih pa lahko otroke še enkrat spomnimo na najbolj učinkovite, intenzivne in najlepše trenutke v zgodbi. Zelo moramo paziti, da s tem ne pretiravamo in ne povzročimo blokade otrokovega doživetja, otrok namreč zgodbo doživlja kot celoto, kar lahko z analiziranjem podrobnosti zgodbe uničimo. Otroku intenzivno podoživljanje in utrjevanje zgodbe omogočimo tudi tako, da mu damo možnost, da riše, slika ali modelira. Vse to predstavlja otrokovo ustvarjalno igro, pripovedovalec pa lahko iz otrokovega ustvarjanja razbere njegovo doživljanje zgodbe.

Pri tem je pozoren na to, katere junake iz zgodbe upodobi, v kakšno situacijo jih postavi, katere dogodke iz zgodbe si izbere za ilustracijo in podobno. Iz otroškega izdelka lahko razberemo, ali je otrok pravilno dojel okolje, v katerem se zgodba odvija. Otroci navadno upodabljajo najbolj dramatične trenutke v zgodbi, kar kaže, da so ta del najbolj intenzivno doživeli. Vedeti moramo, da so ilustracije odvisne tudi od zmogljivosti likovnega izražanja otroka, kar pomeni, da niso natančen opis doživetja, vendar pa ilustracije predstavljajo najučinkovitejšo pot, da se približamo otrokovemu doživetju zgodbe. Otroci lahko zgodbo tudi dramatizirajo, lahko so sami igralci ali pa jo uprizorijo z lutkami, lahko jo uglasbijo, zapojejo, lahko pa se samo sproščeno igrajo (Kobe 1972: 34–57).

12 EMPIRIČNI DEL

12.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

V teoretičnem delu sem raziskovala predvsem pripovedovanje. S pomočjo literature sem raziskala prednosti in morebitne pomanjkljivosti pripovedovanja, začetke pripovedovanja in njegovo uporabo skozi zgodovino. Ugotavljala sem, kako se začne priprava na pripovedovanje, kako izbrati ustrezno zgodbo, da bo primerna starosti poslušalcev, da bo ustrezala pripovedovalcu in da bo vsebovala primerno tematiko. Opisala sem dejavnike, ki vplivajo na potek pripovedovanja, kot so pripovedovalec, prostor, glas in ritem, način posredovanja zgodbe in poslušalec. Raziskava pripovedovanja me je usmerila v to, kje se pripovedovanje pravzaprav dogaja. Zasledimo ga doma, med starši in otroki, v vrtcu in šoli, med prijatelji. Izvajajo pa ga tudi splošne knjižnice.

V splošnih knjižnicah otrokom zgodbe posredujejo načrtno, običajno pod aktivnostmi, ki jih poimenujejo pravljичne ure. Izraz pravljичne ure sem si izbrala, ker je po mojem mnenju najbolj razširjen, seveda pa imajo različne knjižnice različna poimenovanja. Izhodišče za raziskavo sem našla v knjigi avtorice Marjane Kobe z naslovom *Ura pravljic*. V knjigi je natančen opis pomena pravljичnih ur in tudi tega, komu so namenjene, kakšna naj bo njihova izvedba, kako izbrati zgodbo in podobne stvari, ki usmerjajo izvajalce pravljичnih uric. Poleg same izvedbe pravljичnih ur me je zanimalo tudi, kako profesionalno se jih knjižnice oziroma sami izvajalci lotevajo, pri čemer sem se osredotočila na njihovo strokovno izobrazbo in na dodatna izobraževanja za izvajalce pravljичnih ur. Iskala pa sem tudi odgovor na vprašanje, ali izvajalci pravljичnih ur to delajo zaradi lastnega interesa ali zgolj zato, ker mora nekdo od zaposlenih v knjižnici izpeljati to aktivnost.

12.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Raziskavo sem si zastavila tako, da temelji na splošnih dejavnikih, ki utegnejo vplivati na izvedbo pravljичnih ur, pripravi na izvedbo in konkretnem izvajanju. Tako sem želela ugotoviti, ali okolje, v katerem se nahaja knjižnica, vpliva na pogostost izvedbe pravljичnih ur, kako knjižnice izberejo izvajalca pravljичnih ur, ali se izvajalci pravljичnih ur za to delo

dodatno izobražujejo, kateri je glavni kriterij za izbiro zgodbe, kako pomembno se izvajalcem zdi lastno mnenje o knjigi.

12.3 HIPOTEZE

- Okolje, v katerem se nahaja knjižnica, vpliva na pogostost izvedbe pravljčnih ur.
- Knjižnice, ki se nahajajo v mestnem okolju, bolj pogosto izvajajo pravljčne ure kot knjižnice v podeželskem in primestnem okolju.
- Izvajalca pravljčnih ur določi vodstvo in ne lasten interes posameznikov.
- Izvajalci pravljčnih ur se udeležujejo dodatnih izobraževanj za izvajanje te aktivnosti.
- Največji vpliv na izbiro zgodbe ima tema zgodbe.

12.4 OSNOVNA RAZISKOVALNA METODA

Pri raziskavi sem uporabila kvazialno neeksperimentalno metodo, saj sem podatke pridobivala s pomočjo anketnega vprašalnika.

12.5 OPIS VZORCA

Pri anketiranju sem izbrala neverjetnostni vzorec. Vprašalnik je bil namenjen tistim, ki izvajajo pravljčne ure v splošnih knjižnicah. V raziskavi je bilo zajetih petinštirideset anketirancev. Sedem anketirancev je imelo končano srednjo šolo, deset višjo strokovno šolo, sedemindvajset visoko strokovno šolo ali univerzo, eden izmed anketirancev pa je imel dokončan magistririj ali doktorat. Izvajalci pravljčnih uric so imeli različne poklice. Osemindvajset anketirancev opravlja poklic bibliotekarja, petnajst poklic knjižničar, eden izmed anketirancev opravlja javna dela, eden pa je študent. V raziskavo je bilo vključenih dvanajst knjižnic iz podeželskega ali primestnega okolja in triinštirideset knjižnic iz mestnega okolja.

12.6 OPIS POSTOPKA ZBIRANJA PODATKOV

Podatke sem pridobila s pomočjo anketnega vprašalnika. Vprašalnike sem razdelila študentkam Pedagoške fakultete v Ljubljani, smer predšolska vzgoja, ki so izhajale iz različnih koncev Slovenije, te pa so vprašalnike odnesle v splošne knjižnice njihovega

domačega kraja. Poleg anketnega vprašalnika sem priložila kuverto z znamko in svojim stalnim naslovom, da bi anketiranci izpolnili anketni vprašalnik, ko bi imeli čas, in mi ga nato posredovali. Od petdeset tako izročeni anketnih vprašalnikov sem dobila izpolnjenih enajst vprašalnikov. Ker to ni bil dovolj velik vzorec, sem knjižnicam posredovala anketne vprašalnike še v elektronski obliki. Anketne vprašalnike sem tako dodatno poslala še petinšestdesetim splošnim knjižnicam in dobila štiriintrideset ustrezno izpolnjenih vprašalnikov. Podatke sem zbirala dva meseca.

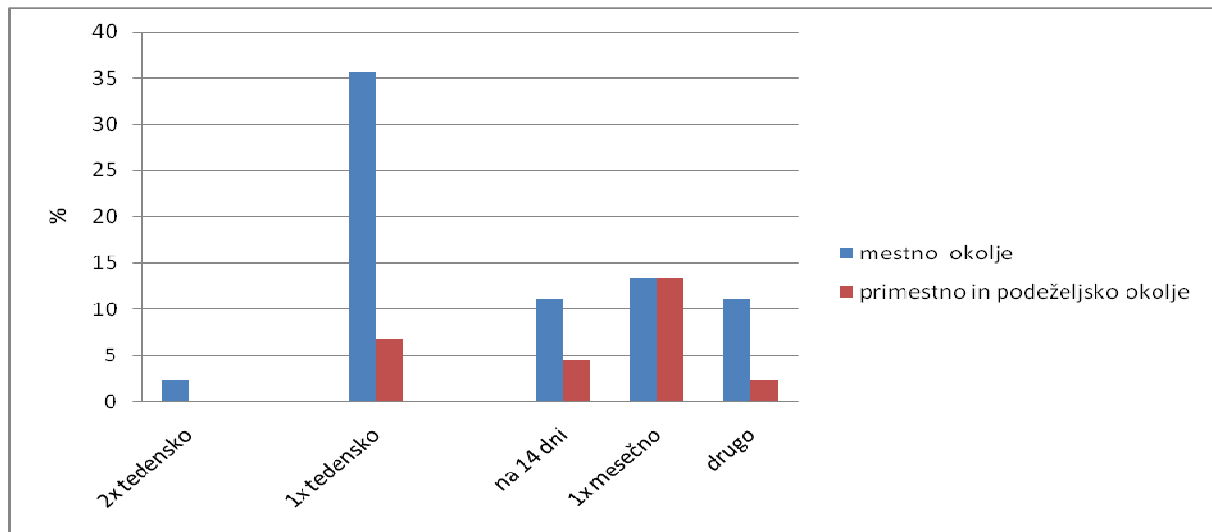
12.7 OPIS INSTRUMENTA

Pri raziskavi sem uporabila tehniko anketiranja, pri kateri je bil pripomoček za zbiranje podatkov anketni vprašalnik. Na začetku anketnega vprašalnika so morali anketiranci podati podatke o svoji doseženi stopnji izobrazbe, poklicu, ki ga opravljajo, in okolju, v katerem se nahaja knjižnica, v kateri izvajajo pravljico uro. Anketiranci so v nadaljevanju odgovarjali na tri vprašanja zaprtega tipa, osem vprašanj kombiniranega tipa in eno vprašanje odprtega tipa. Vprašanja so se sprva nanašala na časovno opredelitev pravljicnih ur, nato na izvajalca, in sicer na razloge, zakaj ravno oni izvajajo pravljico uro, do časa, ki ga porabijo za pripravo na posamezno pravljico uro, in izobraževanje, ki so se jih predhodno udeležili. Sledila so vprašanja o izbiri in metodi posredovanja zgodbe ter o drugih aktivnostih v sklopu pravljicne ure. Zanimalo me je, ali na pravljicnih urah gostijo tudi profesionalne pripovedovalce.

12.8 POSTOPKI OBDELAVE PODATKOV

Za prikaz podatkov sem uporabila grafe, v katerih so prikazana razmerja med odgovori v odstotkih. V enem izmed primerov sem s pomočjo hi-kvadrat preizkusa preverila, ali se med množicama pojavljajo statistično pomembne razlike.

12.9 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

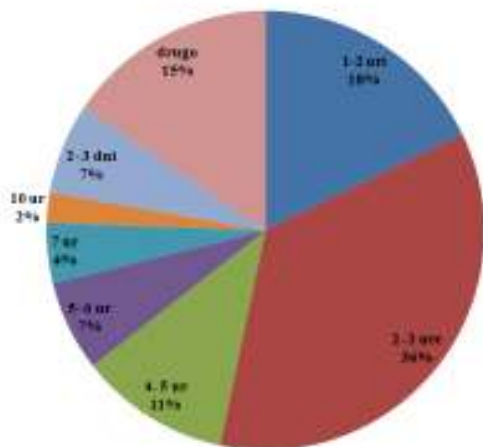
Slika 1: Grafični prikaz primerjave pogostosti izvajanja pravljicnih ur med mestnim ter primestnim in podeželskim okoljem

Moja ničelna hipoteza je, da se med mestnimi in primestnimi ter podeželskimi knjižnicami pojavljajo statistično pomembne razlike glede na pogostost izvajanja pravljicnih ur. S pomočjo hi-kvadrat preizkusa sem prišla do podatkov, da je njegova vrednost pomembna na ravni $P = 0,05$. Ničelno hipotezo zato potrdim in s 5 % tveganja trdim, da se v osnovni množici pojavljajo statistično pomembne razlike glede pogostosti izvajanja pravljicnih ur.

Iz grafa je razvidno, da v mestnem okolju v največ primerih (49 %) pravljicne ure izvajajo enkrat na teden. V primestnem in podeželskem okolju pa pravljicne ure najpogosteje (50 %) izvajajo enkrat mesečno.

V mestnem okolju sledi odgovor enkrat mesečno (18 %) ter na štirinajst dni (15 %) in drugo (15 %). Le eden izmed anketirancev (3 %) je odgovoril, da pravljicne ure izvajajo dvakrat tedensko. Pri primestnem in podeželskem okolju je bil drugi najpogostejši odgovor enkrat tedensko (25 %), sledil je odgovor na štirinajst dni (17 %), le eden izmed anketirancev (8 %) je odgovoril drugo, nihče pa ni izbral odgovora dvakrat tedensko. Anketiranci so pod odgovor drugo navajali izvajanje pravljicnih ur dvakrat mesečno.

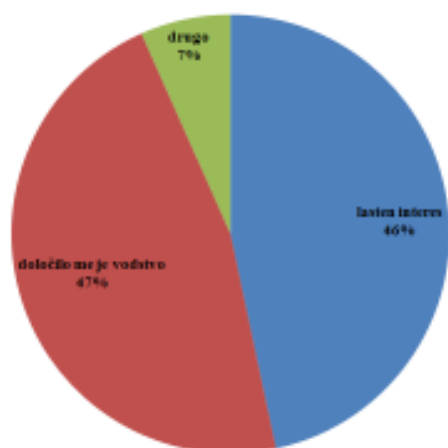
Iz rezultatov lahko razberem, da se moja hipoteza, da v mestnem okolju pogosteje izvajajo pravljicne ure kot v primestnem in podeželskem, potrdi.

Slika 2: Grafični prikaz časa priprave na posamezno pravljico uro

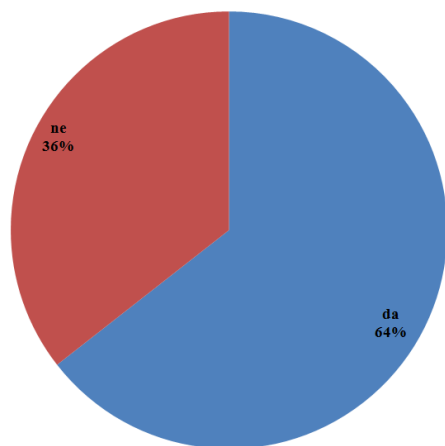
Izvajalci se na pravljico ure pripravljajo različno dolgo. Največ (36 %) se jih pripravlja 2–3 ure, sledijo jim tisti, ki se na pravljico uro pripravljajo 1–2 uri (18 %). Sledijo tisti, ki se niso natančno časovno opredelili (15 %), kot razlog so navedli različno zahtevnost posamezne pravljico ure. Nekaj je tistih, ki se na pravljico uro pripravljajo 4–5 ur (11 %). Nekaj odgovorov je bilo tudi, da se na pravljico uro pripravljajo 7 in 10 ur ter 2 do 3 dni.

Predhodno si nisem predstavljala, koliko časa realno vzame priprava na posamezno pravljico uro, razumem tiste, ki se časovno niso mogli opredeliti, saj je priprava zagotovo odvisna od več dejavnikov. Realno pa se mi zdi, da strnjena priprava na pravljico uro traja 2–3 ure, kar je napisala več kot tretjina anketirancev.

Slika 3: Grafični prikaz motivov za vodenje pravljico ure

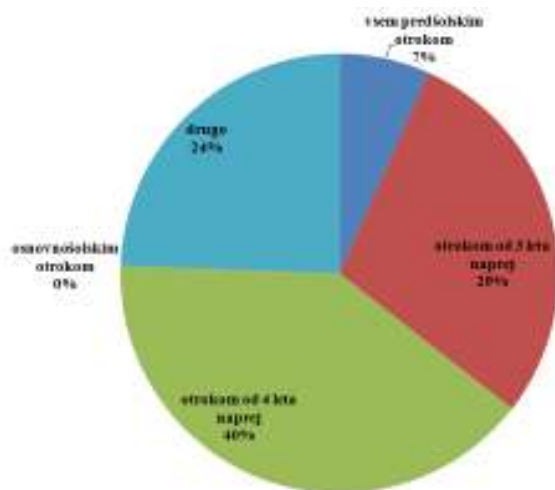
Odstotka tistih, ki jih je določilo vodstvo (47 %), in tistih, ki pravljilčno uro vodijo zaradi lastnega interesa (46 %), sta si zelo blizu. Nekaj anketirancev je izbralo odgovor drugo (7 %), pod kar so navedli oba razloga, torej določitev vodstva in lasten interes. Z rezultatom ne morem ne potrditi ne ovreči postavljene hipoteze, da izvajalca pravljilčnih ur določi vodstvo, saj so razlike med odgovoroma premajhne.

Slika 4: Grafični prikaz udeležbe na izobraževanjih za pravljilčne ure

Graf prikazuje, da se je večina (64 %) izvajalcev pravljilčnih ur udeležila izobraževanj na to temo. Tako so se udeležili seminarja, ki ga je vodila Anja Štefan, pravljilčne šole, enodnevnih delavnic, predavanja in delavnice profesionalnih pripovedovalcev ter drugih predavanj in delavnic na to temo. Anketiranci niso napisali natančnejših podatkov o izobraževanjih. Ostali anketiranci (36 %) pa se niso udeležili dodatnega izobraževanja.

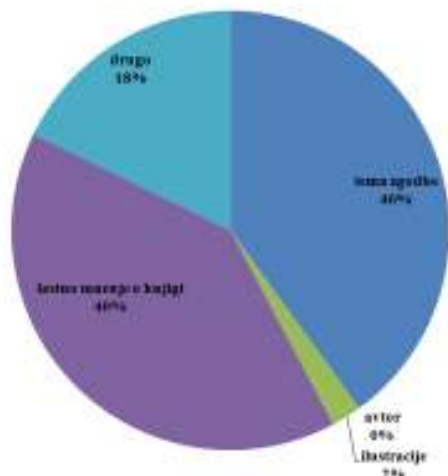
Predvidevala sem, da se izvajalci pravljilčnih ur ne udeležujejo izobraževanj na to temo, vendar pa moram svojo hipotezo ovreči. Odstotek tistih, ki se ne udeležujejo izobraževanj, se mi zdi še vedno prevelik in menim, da bi se morali tako posamezniki kot tudi knjižnice usmerjati k dodatnemu izobraževanju.

Slika 5: Grafični prikaz starostnega razpona otrok, ki so jim namenjene pravljичne ure

Največ anketirancev (40 %) je odgovorilo, da so pravljичne ure namenjene otrokom od 4. leta starosti naprej. Nekaj manj (29 %) jih je odgovorilo, da so pravljичne ure namenjene otrokom od 3 leta naprej. Pod drugo (24 %) so anketiranci navajali natančnejše opredelitve, kot so od 4. do 9. leta, pa od 2 do 10 let, otrokom od 4. do 5. leta ter od 2 do 7 let. Trije (7 %) so odgovorili, da so pravljичne ure namenjene vsem predšolskim otrokom, nihče pa ni odgovoril, da so pravljичne ure namenjene osnovnošolskim otrokom.

Avtorica Marjana Kobe (1972) pravi, da so ure pravljic namenjene otrokom v obdobju od 5 do 10 let. Poudarila je, da otroke začnejo pravljice zanimati že okoli tretjega leta starosti, vendar pa na udeležbo pri pravljичni uri še niso pripravljene, saj ne zmorejo dolgotrajnejše skupinske igre in podobnih sodelovanj v skupini. Tako poudarja, da lahko kakovostno in aktivno doživljajo pravljичne ure šele otroci, stari 5 let in več. Glede na to teoretično izhodišče trdim, da je večina pravljичnih ur namenjena otrokom, ki še niso dosegli ustrezne stopnje razvoja, ki je okvirno določena tudi s starostjo, da bi lahko pravljичna ura pri njih dosegla cilj učinkovitega posredovanja zgodbe in doživetja ter miselnega procesa otrok.

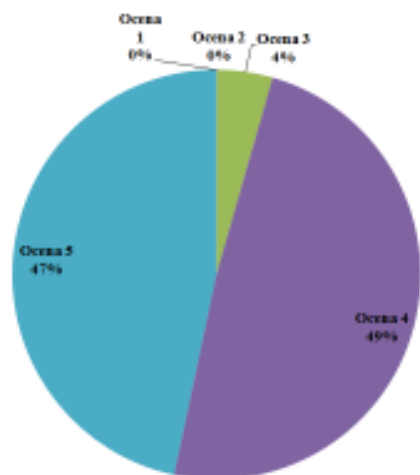

Slika 6: Grafični prikaz kriterijev za izbiro zgodbe

Lastno mnenje o besedilu in tema, ki jo obravnava, sta glavna kriterija za izbiro besedila (40 %). Pod drugo (18 %) so anketiranci navedli, da izbirajo le ljudske zgodbe in da pri izbiri sovпада več dejavnikov in se ne morejo odločiti, kateri izmed njih je glavni. Eden izmed anketiranih (2 %) je kot glavni kriterij navedel ilustracije, nihče pa ni izbral avtorja zgodbe.

Hipoteze, da je glavni kriterij za izbiro zgodbe tema zgodbe, ne morem niti potrditi niti ovreči, saj se je za ta odgovor opredelilo enako število anketirancev kot za odgovor, da je najpomembnejši kriterij lastno mnenje o knjigi.

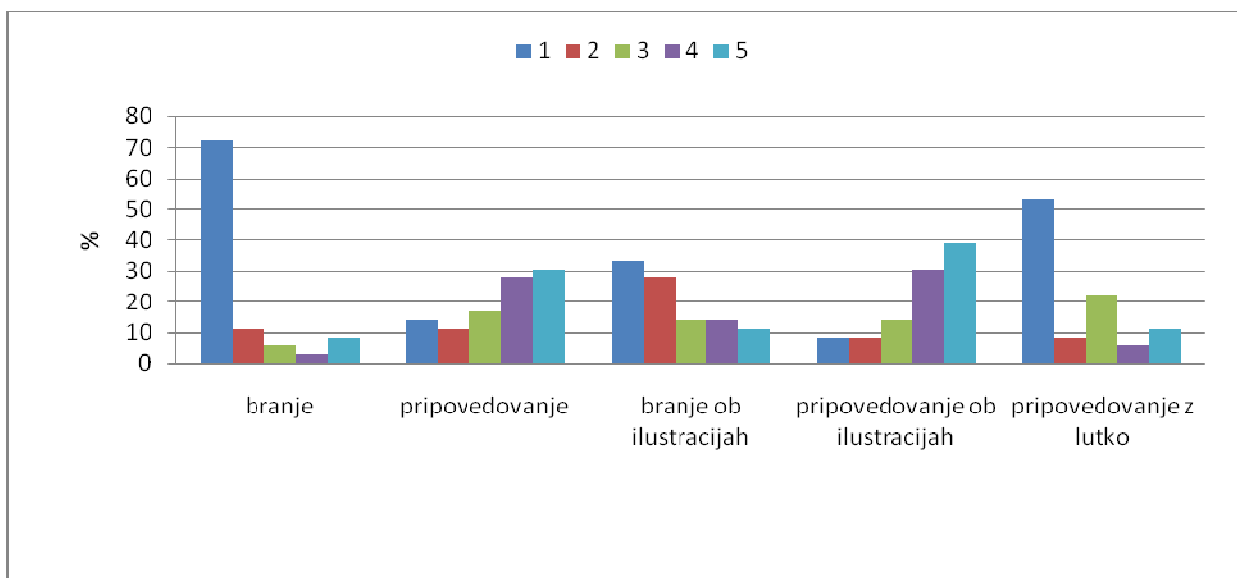
Ljuba Jenče poudarja, da moramo pripovedovati samo pravljice, ki so se nas dotaknile, kar trdi tudi Tilka Jamnik. Avtorica Davies pravi, da zgodbe ne smemo nikoli izbrati zato, ker menimo, da posreduje pravo sporočilo. Tako tudi sama poudari, da moramo pripovedovati samo zgodbe, v katerih tudi sami uživamo, ker jo lahko le na tak način kakovostno posredujemo. Zgodba, ki ima odlično tematiko, ki posreduje ustrezno sporočilo, a pripovedovalcu ne bo všeč, ne bo dosegla zelenega učinka in poslušalci ne bodo prejeli glavnega sporočila zgodbe.

Slika 7: Grafični prikaz pomembnosti lastnega mnenja pri izbiri zgodbe

To, da je večina anketirancev ocenila pomembnost lastnega mnenja pri izbiri besedila s 4 (49 %) ali 5 (47%), kaže na to, da ima lastno mnenje prevelik vpliv. Ocena ena je namreč pomenila, da lastno mnenje sploh ni pomembno, in za to se ni opredelil nihče od anketirancev, ocena pet pa je pomenila, da je lastno mnenje o zgodbi najpomembnejše.

Če ta odgovor primerjamo s prejšnjim vprašanjem, lahko sklepamo, da kljub temu da anketiranci izbirajo besedilo tudi glede na temo besedila, jim mora biti besedilo všeč, da ga izberejo. Če mi prejšnje vprašanje ni dalo jasnega odgovora, ali naj hipotezo, da je glavni kriterij za izbiro besedila njegova tema, ovržem ali potrdim, lahko ob primerjavi teh dveh odgovorov rečem, da je hipoteza ovržena, anketirancem je lastno mnenje o besedilu pomemben dejavnik za izbiro.

Slika 8: Grafični prikaz pogostosti uporabe različnih tehnik posredovanja zgodbe

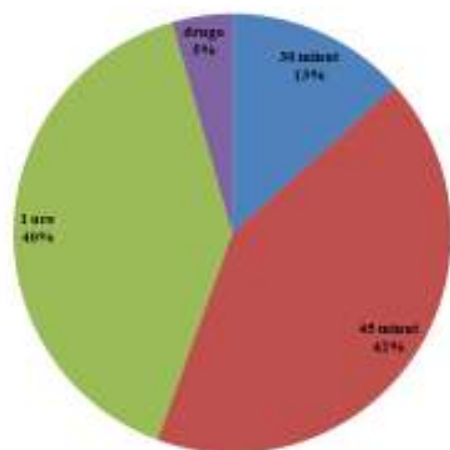
Pri tem vprašanju je odgovor, označen s številko ena, pomenil, da izvajalci pravljичnih ur to tehniko posredovanja zgodbe uporabljajo najmanj pogosto. Iz grafa lahko razberemo, da je najmanj pogosto uporabljena tehnika branja, saj jo je 72 % anketirancev ocenilo z oceno ena. 11 % anketirancev jo je ocenilo z oceno dve, 8 % anketiranih jo uporablja najpogosteje in ji je torej določilo oceno pet, 6 % anketirancev jo uporablja srednje pogosto, torej jo je ocenilo z oceno tri, eden izmed anketirancev (3 %) pa ji je dal oceno štiri.

30 % anketirancev je pripovedovanje označilo za najpogostejšo tehniko posredovanja zgodbe, tik za njim je bil odgovor z oceno štiri (28 %). Oceno tri mu je dalo 17 % anketirancev, oceno dve 11 % anketirancev, kot najmanj pogosto uporabljeno tehniko posredovanja zgodbe pa ga je označilo 14 % anketirancev.

33 % anketirancev je branje ob ilustracijah označilo z oceno ena, 28 % anketirancev z oceno dve, 14 % z ocenama tri in štiri, najmanj pa je bilo tistih, ki so ga ocenili z oceno pet (11 %). Največkrat uporabljena tehnika za posredovanje zgodbe je pripovedovanje ob ilustracijah. Ta tehnika je dobila največ ocen pet (39 %), sledila je ocena štiri (31 %), zelo malo anketirancev pa ga je ocenilo z ocenami tri (14 %), dve (8 %) in ena (8 %).

Pripovedovanje z lutko je druga izmed najmanj uporabljenih tehnik posredovanja zgodbe. Oceno ena mu je dalo 53 % anketirancev. Sledila je ocena tri z 22 %. Malo anketirancev pa mu je dodelilo oceno pet (11 %), štiri (6 %) in dve (8 %).

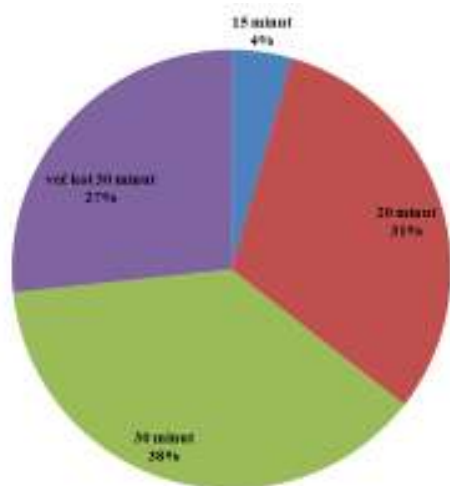
Bruno Bettelheim pravi, da pravljica razvije svoje tolažilne in simbolične potenciale, ko jo pripovedujemo, in ne, ko jo beremo. Ko Marjana Kobe govori o pravljичni uri, prav tako govori le o pripovedovanju. Seveda pa poznamo različne načine pripovedovanja. Pri pripovedovanju lahko uporabimo ilustracije ali lutko. Tudi iz odgovorov lahko razberemo, da izvajalci za posredovanje največkrat uporabljajo tehnike pripovedovanja in najmanj tehnike branja.

Slika 9: Grafični prikaz trajanja posamezne pravljичne ure

Pravljичna ura največkrat (42 %) traja 45 minut, po številu odgovorov temu rezultatu le z nekaj manj odstotki (40 %) sledi odgovor 1 uro. Nekaj pravljичnih ur (13 %) traja pol ure, ostali anketiranci (5 %) pa so navedli 20 in 90 minut.

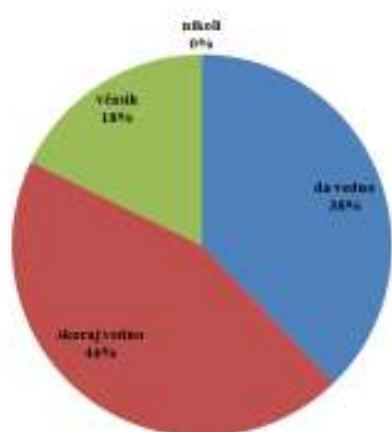
Časovne opredelitve, koliko časa naj bi trajala pravljичna ura, v literaturi nisem zasledila, Marjana Kobe pa poudarja, da mora biti trajanje pravljичne ure odvisno od poslušalcev in da to, da pravljичna ura traja dalj časa, ne pomeni, da je tudi bolj kakovostna. Posebej izpostavi tudi mlajše otroke, pri katerih je, tudi zaradi motivacije, pomembno, da sodelujejo pri celotnem poteku pravljичne ure.

Slika 10: Grafični prikaz trajanja drugih ustvarjalnih delavnic

Odgovori, da druge ustvarjalne delavnice trajajo 30 minut (38 %), 20 minut (31 %) in več kot 30 minut (27 %), so si zelo blizu. Nekaj (4 %) anketirancev pa je odgovorilo, da druge ustvarjalne delavnice trajajo 15 minut.

Marjana Kobe pravi, da je med posameznimi zgodbami pomembno, da imajo otroci odmor. Odmor je namenjen temu, da se otroci sprostijo in utrdijo doživetje zgodbe. Med odmorom se mora pripovedovalec z otroki pogovarjati, razčiščevati morebitne nesporazume in utrjevati zgodbo. Za mlajše otroke je bolj priporočljiva igra. Otroci lahko v tem času tudi rišejo, slikajo ali modelirajo.

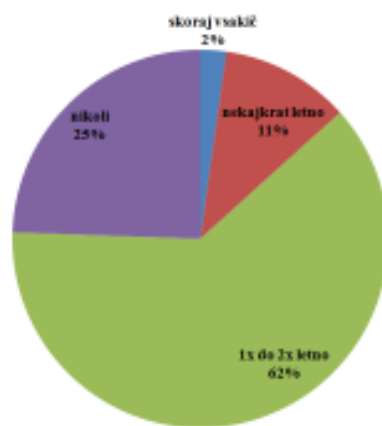

Slika 11: Grafični prikaz pogostosti izdelave izdelka na pravljичnih urah

Največ anketirancev (44 %) je odgovorilo, da otroci na pravljичni uri skoraj vedno naredijo nek izdelek, nekaj manj (38 %) jih je odgovorilo, da otroci pravljичno uro vedno zapustijo z

izdelkom, nekaj (18 %) jih izdelke izdeluje včasih, nihče od anketiranih pa ni izbral odgovora nikoli.

Če se znova nanašam na avtorico Marjano Kobe, ki pravi, da otroku intenzivno podoživljanje in utrjevanje zgodbe omogočimo tudi tako, da mu damo možnost, da riše, slika ali modelira, pa poleg teh treh dejavnosti, pri katerih otrok izdelava tudi nek izdelek, enak učinek dosežemo tudi s pogovorom, dramatizacijo, otrokom lahko ponudimo možnost, da zgodbo uglasbijo, jo zapojejo ali pa se le sproščeno igrajo.

Slika 12: Grafični prikaz pogostosti gostitve profesionalnih pravljicarjev ali pripovedovalcev na pravljicnih urah

Večina anketirancev (62 %) pravi, da profesionalne pravljicarje ali pripovedovalce gostijo enkrat do dvakrat letno. Sledi odgovor nikoli (25 %) ter odgovor nekajkrat letno (11 %), eden izmed anketirancev (2 %) je odgovoril, da profesionalne pravljicarje ali pripovedovalce na pravljicni uri gostijo skoraj vsakič.

Nekaj anketirancev mi je poleg odgovora dopisalo, da so profesionalni pravljicarji ali pripovedovalci predragi in jih zaradi stroškov gostijo vedno manjkrat.

12.9.1 REFLEKSIJA OB REZULTATIH

Preko anketnega vprašalnika sem dobila splošen vpogled v potek pravljličnih ur v splošnih knjižnicah v Sloveniji vendar do splošnih zaključkov ne morem priti pri vseh. Če pogledam primerjavo pogostosti izvajanja pravljličnih ur v mestnem okolju in v primestnem ter podeželskem okolju, ugotovim, da se pravljlične ure v mestnem okolju odvijajo pogosteje, vendar pa je v mestu navadno tudi večje število otrok. Kolikokrat torej posamezen otrok obiše pravljlične ure? Odgovora na to nisem dobila, zato menim, da ne morem narediti jasne primerjave med mestnim ter primestnim in podeželskim okoljem.

Vprašanje, koliko časa se izvajalci pravljličnih ur pripravljajo na posamezno pravljlično uro, ni bilo pomembno za samo raziskavo in glede na trajanje priprav ne morem narediti zaključka.

Menim, da vodstvo v preveliki meri prispeva k določitvi izvajalca pravljlične ure. Glede na dejstva, ki sem jih našla v literaturi različnih avtorjev, lahko sklepam, da brez lastnega zanimanja za pripovedovanje in vodenje aktivnosti, kot so pravljlične ure, teh ne moremo izvesti tako kakovostno, kot če bi si želeli nekaj narediti sami. Presenetil me je odgovor, da je bila več kot polovica anketirancev udeležena izobraževanj, ki bi jim lahko pomagala k bolj kakovostni izvedbi pravljličnih ur, in menim, da so izobraževanja in lastna želja ter zanimanje za izvajanje pravljlične ure najpomembnejši dejavniki za kakovostno izvedbo pravljličnih ur.

Ugotovila sem, da so pravljlične ure v večini knjižnic namenjene otrokom, katerih razvojna stopnja še ni primerna tovrstnim dejavnostim. Seveda se glede na stopnjo razvoja otrok lahko prilagodi izbira zgodbe in trajanje pravljlične ure, pa vendar je bilo kar nekaj takih, ki so napisali, da so skupine stare tudi v razponu od 2 do 10 let, pa od 3 do 7 let. Menim, da so to prevelike razlike v letih in posledično v razvoju otrok in da pri takem starostnem razponu ne morejo vsi otroci enako kakovostno doživljati pravljlične ure. Če starost oziroma stopnjo razvoja otrok primerjam še s trajanjem pravljličnih ur, lahko ugotovim, da pravljlične ure niso primerne za otroke od tretjega ali celo od drugega leta naprej, saj večina pravljličnih ur traja petinštirideset minut ali celo eno uro.

S trajanjem drugih ustvarjalnih delavnic sem želela pridobiti podatke za primerjavo med trajanjem celotne pravljlične ure in trajanjem drugih delavnic. Ugotovila sem, da je več kot tretjina časa celotne pravljlične ure namenjena ustvarjalnim delavnicam, in če s tema dvema rezultatoma primerjam še to, da otroci skoraj vedno domov odnesejo tudi izdelek, se mi

zastavi vprašanje, ali je na pravljicnih urah res v ospredju zgodba ali pa je glavni del pravljicnih ur neka ustvarjalna delavnica. V to me je še bolj prepričal podatek, da kar nekaj izvajalcev pravljicnih ur izbere zgodbo zaradi njene teme. Seveda mora biti tema blizu otrokom, primerna njihovi starosti in aktualna, menim pa, da na izbiro zgodbe vpliva tudi to, kakšne ideje zgodba dopušča za kasnejšo izvedbo delavnic. Menim tudi, da v primeru, ko pripovedovalec izbere zgodbo, ki mu je všeč, pravljичno uro izvede tako, da bo primerna starosti otrok in da dajo takšne zgodbe največ idej, kako jih razvijati še na druge načine, ko besedilo že povemo do konca. Kljub temu se mi zdi zelo pomembno, da so anketiranci lastno mnenje o besedilu označili za zelo pomembno.

ZAKLJUČEK

Sklicujoč se na literaturo avtorjev, kot so slovenska pisateljica, pesnica in pravljíčarka Anja Štefan; pevka, pravljíčarka in zbirateljica Ljoba Jenče; pisateljica in profesorica pripovedovalka Alison Davies,; ameriški otroški psiholog in pisatelj Bruno Bettelheim sem ugotovila, da pripovedovanje kot umetniško zvrst težko opredelimo, ker je prilagodljivo.

Možnost prilagajanja besedila daje pripovedovanju glavno prednost pred drugimi načini posredovanja zgodbe. Preko primerjave branja in pripovedovanja ugotovimo, da je bralec vezan na napisane besede, ima manj očesnega stika z občinstvom in zato težje spremlja njegove odzive, pripovedovalec se lažje prilagaja občinstvu, spremlja njegove odzive in ni vezan na napisano besedilo. Kljub temu je pomembno, da pripovedovalec ne prilagaja zgodbe sebi in lastnim potrebam, ampak jo prilagaja poslušalcu, otroku. Pri pripravi na pripovedovanje je najprej pomembna izbira besedila, ki ga bomo pripovedovali. Priporočljivo je, da je pripovedovalcu besedilo všeč, poleg tega je treba upoštevati stopnjo razvoja otrok, ki jim bomo besedilo posredovali. Stopnja razvoja otrok vpliva predvsem na dolžino in obravnavano tematiko besedila.

Pripovedovalec se lahko pomnjenja besedila loti na več načinov. Besedilo se lahko uči dobesedno, lahko si ustvari slikovne podobe, pomaga si lahko s ključnimi besedami ali pa si izbere katero drugo tehniko, ki mu ustreza. Besedilo se je najmanj priporočljivo učiti dobesedno, saj ta način ne omogoča dovolj prilagodljivosti, sodelovanja s poslušalci, vmesna vprašanja postanejo moteča, zgodba lahko razpade, če pripovedovalec pozabi določen del besedila. Pri pripovedovanju naj bi imel pripovedovalec umirjeno držo telesa, izraz na njegovem obrazu pa naj bi se povezoval z glasom in deloval umirjeno. Z modulacijo glasu ni priporočljivo pretiravati, saj se lahko otroci zaradi tega vznemirijo, govor naj bo jasen in razumljiv, slog govora pa naraven pogovorni jezik. Med samim pripovedovanjem je najpomembnejše, da se pripovedovalec prilagodi poslušalcem. Pripovedovanje lahko poteka brez pripomočkov ali ob ilustracijah ali z lutko.

V empiričnem delu so prikazani rezultati raziskave, ki je vključevala petinštirideset splošnih knjižnic po Sloveniji. Raziskava daje vpogled v potek pravljíčnih ur v splošnih knjižnicah. Glavne ugotovitve raziskave so, da se izvajalci pravljíčnih ur predhodno udeležujejo izobraževanj, ki naj bi jim pomagala pri kakovostnejši izvedbi pravljíčnih ur, da pri izbiri

besedila upoštevajo predvsem lastno mnenje o njem in njegovo tematiko. Besedilo v večini primerov posredujejo s pripovedovanjem ob ilustracijah in pripovedovanjem. Več kot tretjina časa celotne pravljíčne ure je namenjena ustvarjalnim delavnicam in otroci skoraj vedno domov odnesejo izdelek. Raziskava poda primerjavo med pogostostjo izvajanja pravljíčnih ur v mestnem in primestnem oziroma podeželskem okolju in pokaže, da okolje ni ključnega pomena. Preko raziskave dobimo vpogled v posamezne dejavnike pravljíčnih ur, kot so časovna opredelitev priprave na posamezno pravljíčno uro, izobrazba izvajalcev pravljíčnih ur in gostitev profesionalnih pripovedovalcev.

Diplomsko delo je lahko v pomoč pri nadaljnjem raziskovanju pripovedovanja. Vodi nas v izvajanje pripovedovanja od procesa priprave na pripovedovanje do izvajanja pripovedovanja. Skupaj z empiričnim delom nam lahko pomaga pri izvedbi dejavnosti, kot so pravljíčne ure.

VIRI IN LITERATURA:

- Bettelheim, B. (1999). Rabe čudežnega. O pomenu pravljic. Ljubljana, Studia humanitatis.
- Davies, A. (2007). Storytelling in the classroom. London, Paul Chapman Publishing.
- Dolinšek Bubnič, M. (1999). Beri mi in se pogovarjaj z mano. Ljubljana, EPTA.
- Frlic, Š. Pripovedovanje zgodb. <http://www.pripovedovalskivariete.si/?p=135> (28. 2. 2010).
- Hest, A. (2001). Poljubček za lahko noč. Ljubljana, EPTA.
- Jamnik, T. (1994). Knjižna vzgoja. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Jamnik, T. (1998). Predšolska bralna značka. Ljubljana, Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Jenče, L. (2006). Sedi k meni, povem ti eno pravljico. Maribor, CIP- kataložniški zastopnik o publikaciji.
- Kobe, M. (1972). Ura pravljic. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Nordqvist, S. (2000). Ognjemet za lisjaka. Ljubljana, EPTA.
- Nordqvist, S. (2001). Ko je bil Findus še majhen mucek. Ljubljana, EPTA.
- Rodari, G. (1973). Srečanje z domišljijo. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Škarič, I. (1999). V iskanju izgubljenega govora. Ljubljana, Šola retorike.
- Štefan, A. (2003). Pripovedovanje danes. V: Blatnik Mohar, M. (ur.), Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Zalokar Divjak, Z. (2002). Brez pravljice ni otroštva. Krško, GORA, s. p.